

La aproximativ trei sferturi de veac de la vremea „cînd s-a zidit întii sfînta mănăstire”¹, cum zice un hrisov de la Vlad Vintilă voievod, din 3 noiembrie 1533², dacă e să admitem că primul ei ctitor a fost Radu I Basarab³, mănăstirea Govora a primit o mare și puternică lovitură din partea unuia dintre cei mai de seamă feudali ai Țării Românești din acele vremuri, Albul Marele, lovitură care putea să-i aducă decăderea definitivă.

¹ Doc. privind Ist. Rom., veacul XVI, B. Țara Rom., vol. II, Buc., 1951, nr. 149, p. 150.

² *Ibidem*, p. 150–151.

³ Vezi pentru vechimea ei studiul nostru: *Contribuții la cunoașterea așezămîntului cultural medieval mănăstirea Govora din județul Vâlcea și alte lucrări între care* I. Donat, *Fundațiunile religioase ale Olteniei, I. Mănăstiri și schituri*, în „Arhivele Olteniei”, an. XV (1936), nr. 86–88, despre Govora la p. 301–303; Radu Florescu, *Mănăstirea Govora, Mic îndreptar*, Buc., Ed. Meridiane, 1965, 60 p.; Pavel Chihaița, *Date noi despre începuturile mănăstirii Govora*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, seria artă plastică, Tom 13, nr. 2, Buc., 1966, p. 247–253 și altele.

Știrea despre această grea încercare suferită de mănăstirea Govora ne este dată de un hrisov emis de cancelaria lui Mircea Ciobanul, la 1 aprilie 1551⁴, prin el domnul întărind mănăstirii, năstavnicului Maxim și starețului Teodor, supranumit Dorotei, ucenicul bătrînului Dorotei, satele Glodul și Hințea, „pentru că aceste... sate au fost ale sfîntei mănăstiri... de la începutul Țării noastre Românești”⁵.

Referitor la acest eveniment atît de important în viața mănăstirii, amintitul hrisov ne spune că „în zilele lui Vlad voievod Țepeș, a fost un boier ce se chema Albul cel Mare. Astfel, a luat mai sus numitele sate cu sila și încă a pustiit și sfînta mănăstire, pînă în vremea cînd a dăruit domnul Dumnezeu cu domnia pe părintele domniei mele Radul voievod cel Bun, fiul lui Vlad voievod Călugărul. Și după aceea, atunci, în zilele lui Vlad voievod Țepeș, acest boier,

⁴ Doc. privind Ist. Rom., veac. XVI, B. Țara Rom., vol. III, Buc., 1952, nr. 3, p. 3–5.

⁵ *Ibidem*, p. 4.

Fig. 1. Biserica mănăstirii Govora, fațada de vest.

Albul cel Mare s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voevod Țepeș, iar Vlad voevod a ieșit cu oaste împotriva lui și l-a prins și l-a tăiat pe el și pe tot neamul lui. Astfel a văzut Vlad voevod sfânta mănăstire pustie, de aceea a mîluit cu acele sate, Glodul și Hințea, pe niște slugi ale sale".⁶

În această stare mănăstirea Govora a rămas apoi pînă către sfîrșitul secolului al XV-lea.

În ultimele decenii ale acestui secol, mai întii Vlad vodă Călugărul, fiul lui Vlad Dracul, și deci frate cu Vlad Țepeș, domnul în timpul căruia mănăstirea fusese pustiită, a încercat și a reușit, în oarecare măsură, să-i refacă o parte din vechea-i situație materială⁷ dar, mai mult decît Vlad Călugărul, această acțiune începută de el, o va duce cu mai multă tărie mai departe feciorul său, Radu cel Mare, care, nu numai că-i va aduna aproape toate fostele-i averi⁸, dar îi va face și din partea sa o serie de danii în plus⁹ și, mai ales, îi va preînnoi din temelie edificiul¹⁰, redîndu-i vechea-i rezistență în fața timpului. Prin această intervenție radicală a sa, Radu cel Mare devenea un adevărat nou ctitor al mănăstirii, cum de altfel îi și fusese gîndul atunci cînd pornise la refacerea vieții ctitoriei strămoșilor săi¹¹.

Refăcută de Radu cel Mare, mănăstirea Govora duce o viață chiar prosperă în cursul secolului al XVI-lea. Sfîrșitul acestui secol însă aduce după sine, cum se știe, marile eforturi ale Țării Românești pentru obținerea independenței, făcut în vremea lui Mihai Viteazul și încheiat cu înfrîngerea moarte a acestuia, în condițiunile cunoscute, în primul an al secolului următor¹².

O dată cu evenimentele din domnia lui Mihai Viteazul și cu cele ce au urmat în primul deceniu al secolului al XVII-lea, a venit și marea amestecătură din viața țării, provocată de nesfîrșitele incursiuni de oști străine pe teritoriul ei și de luptele pentru domnie iscitate între Radu Mihnea, Simion Movilă și Radu Șerban, însoțite la rîndu-le de jafurile corpurilor de oaste turco-tătare sau moldo-polone¹³, venite în sprijinul unuia sau altuia dintre pretendenți, care străbăteau și jefuiau țara de la un capăt la altul¹⁴.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Pentru această acțiune a lui, vezi documentele sale în *Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom.*, vol. I, Buc., 1966, nr. 210, p. 335–336; nr. 220, p. 351–355; nr. 225, p. 361; nr. 248, p. 406–407; nr. 251, p. 410 etc.

⁸ Incepe acțiunea aceasta încă din vremea cînd era numai asociat la domnia tatălui, cum se vede din actul dat de el Gavorei la 8 septembrie 1492. *Ibidem*, nr. 233, p. 373–374 și apoi altele.

⁹ Vezi de pildă hrisoavele din 1 august 1496, (*Ibidem*, nr. 268, p. 433–437) (22) martie 1497, (*Ibidem*, nr. 273, p. 443–446), 10 noiembrie 1497, (*Ibidem*, nr. 280, p. 456–458) și altele.

¹⁰ În hrîsovul din 1 august 1496, (*Ibidem*, nr. 268, p. 433, 435), ne spune singur ce s-a trudit de „am ridicat-o după puteri și am înnoit-o”. Cf. și studiul nostru amintit.

¹¹ Mărturisește acest gînd în hrîsovul din (22) martie 1494, în care zice că: „... noi am dorit să nu o lăsăm, (mănăstirea, firește), ci s-o îngrijim, s-o miluim și să o înfrumusețăm și să ne numim ultimii ei ctitori”, *Ibidem*, nr. 273, p. 444, 445.

¹² Pentru domnia lui Mihai Viteazul, și deci pentru aceste evenimente, vezi: N. Bălcescu, *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, în „Opere”, vol. I, București, 1957; I. Sirbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul domnul Țării Românești*, vol. I și II, București, 1904–1907; N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. I–II, București, 1935; P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1936; I. Carfuz, *Mihai Viteazul și Polonia*, București, 1938; *Istoria României*, vol. II, București, 1962, Capitolul V, p. 949 și urm. și, evident și altele.

¹³ O veridică povestire a acestor împrejurări ne-o dă chiar Radu Șerban în hrîsovul său din 29 iunie 1604 prin care întărește Buzeștilor satul Tîrgul Jiu, care le era vechea ocină de la părinți, *Doc. privind Ist. Rom.*, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. I, București, 1951, nr. 137, p. 132–136.

¹⁴ Vezi pentru toate aceste evenimente mai ales N. Iorga, *Legăturile Principatelor Române cu Ardealul dela 1601 la 1699*, prefață la „Studii și documente cu privire la Istoria Românilor”, vol. IV, București, 1902, p. I–C; Al. Lapedatu, *Din zilele de cădere ale lui Mihai Viteazul. XVI Naratțiuni istorice (18 sept. 1600–17 iulie 1603)*, București, 1909, 173 p.; Gen. P. V. Năsturel, *Luptele dela Ogretin și Teșani din zilele de 13 și 14 septembrie 1602 (7111)*, în „An. Acad. Rom.”, Mem. Sect. ist., s. II, tom XXXII (1909–1910), p. 845–864; N. C. Bejenaru, *Domnia lui Simion Movilă în Muntenia*, în „Rev. Critică”, an. III (1929), p. 173–188; N. Iorga, *Istoria armatei românești*, vol. II, ed. II, București, 1930, 256 p.; Th. Holban, *Contribuții la istoria domniei muntenesti a lui Simion Movilă*, în „Rev. ist.”, an. XXIII (1937), p. 147–154; Dimitrie Ciurea, *Domnia munteană a lui Simion Vodă Movilă*, în „Cercet. Ist.”, XIII–XIV, Iași, 1940, p. 113–132, și, în special, lucrare esențială, V. Motogna, *Războaiele lui Radu Șerban (1602–1611)*, Buc., 1926, 84 p.

Asemenea incursiuni și jafuri n-au încetat cu totul nici după consolidarea domniei lui Radu Șerban¹⁵ căci, chiar în ultima ei parte, are loc năvălirea lui Gabriel Báthory cu oștile ungurești, țara rămînd aproape trei luni de zile¹⁶ în mîinile și la discreția năvălitorilor¹⁷.

Cunoscînd asemenea grele împrejurări, se poate spune că puține au fost în această vreme satele țării care au putut scăpa să nu fi fost călcate de piciorul jefuitorilor. Mărturie stau o serie de documente, atît din domnia lui Radu vodă Șerban cît și din domnia lui Radu Mihnea, care i-a urmat în scaun, din care se vede că acești voievozi au confirmat, onora sau altora, în numeroase rînduri, vechile stăpîniri de ocine pe care le-au avut pentru motivul că pierduseră dresurile de stăpînire pe vremea răutăților¹⁸, a robirilor și prădăciunilor „tătarilor”¹⁹, a aceluia ale „turcilor”²⁰, ale „turcilor și tătarilor”²¹, ale „turcilor, tătarilor și leșilor”²², ale „leșilor” și cu alții²³, ale „tătarilor și leșilor”²⁴, ale altor prădători²⁵, dar mai cu osebite, pe vremea groaznicelor prădăciuni făcute de oștile ungurești²⁶ ale lui Gabriel Báthory²⁷.

¹⁵ Luptele pentru consolidarea domniei, mai ales la V. Motogna, *Războaiele lui Radu Șerban (1602–1611)*, București, 1926, p. 4 și urm. și extras din „An. Acad. Rom., Mem. sect. ist.”, s. III, mem. 11, tom VI. Numeroase știri și în Hurmuzachi, *Documente*, volumele IV și VIII.

¹⁶ Mitropolitul Myrelar, Matei din Pogoniana, ne spune că: „trei luni rămase în țară, de o prădă, și strică curți și mănăstiri”. *Tesaurul de monumente istorice pentru Romania*, tom. I, București, 1862, p. 332. Ocupația Țării Românești de Gabriel Báthory este plasată între decembrie 1610–martie 1611, în ultima listă cronologică a domnilor, făcută de I. Ionașcu, *Doc. privind Ist. Rom.*, Introducere, vol. I, București, 1956, p. 491, col. Țara Românească.

¹⁷ Același Matei al Myrelor ne mai arată că: „în furia lui neimblînzită” Gabriel Báthory „făcuse vrînd nevrînd mii și sute de nelegiuiri. Țara nu a mai suferit de la altul atîtea rele; niciodată nu s-a mai văzut așa de înfricoșată măcelărire de vite și de oameni”. *Tesaurul de monumente istorice pentru Romania*, loc. cit.

¹⁸ „Iar cînd a fost acum, cînd am venit domnia mea întii aici în țară, s-a întimplat țării multă răutate și robire și jefuire, atunci s-au prăpădit toate averile și sculele” mănăstirii Cobia „și i s-au prăpădit și cărțile de moștenire pentru aceste sate”, zice un document din 15 martie 1608, dat din Tirgoviște, de Radu Șerban pentru a întări mănăstirii Cobia satele Cacovenii, Călugărenii și Broștenii. *Doc. privind Ist. Rom. veac. XVII, B. Țara Rom.*, Buc., 1951, nr. 276, p. 299. În același sens v. și *Ibidem*, nr. 242, p. 256; nr. 298, p. 331; și-au pierdut cărțile cînd s-a întimplat țării „atîta prădă și robire”, „atîta răutate” sau „cînd cu răutățile”, v. *Ibidem*, nr. 349, p. 389; nr. 371, p. 417; nr. 439, p. 497. Cf. și *Ibidem*, vol. II, nr. 87, p. 85; nr. 363, p. 423; nr. 369, p. 430 și altele.

¹⁹ Sub diferite exprimări și calificări prădăciunile făcute numai de ei sînt amintite în acte ca: *Ibidem*, vol. I, nr. 80, p. 67; nr. 98, p. 85; nr. 100, p. 88; nr. 279, p. 302; nr. 310, p. 341; nr. 389, p. 440.

²⁰ Prădăciunile și robirile făcute numai de ei, fără alții, amintite în *Ibidem*, nr. 168, p. 172; nr. 224, p. 237.

²¹ Mai numeroase prădăciunile acestora împreună și, evident, mai grele. Actul din 9 iulie 1606, dat din Tirgoviște de Radu Șerban pentru a întări ocină în Cîrlomănești lui Vladul cu fiii săi zice: „apoi într-aceea, au venit acești mai sus spuși oameni înaintea domniei mele de s-au plîns și au spus înaintea domniei mele că au pierdut cărțile lor de cumpărătură, cînd au robit păginii și nemilostivii tătari și turci această țară a domniei mele”. *Ibidem*, nr. 211, p. 221. cf. și nr. 365, p. 408; nr. 402, p. 453 („prădăciune, și robire de turci și de tătari”); nr. 403, p. 455; nr. 407, p. 459; nr. 408, p. 461; nr. 412, p. 466; nr. 421, p. 476 („... s-a întimplat întregii țări a domniei mele multă amestecătură și călcare de către cei fără Dumnezeu agarenii și tătarii și de către celelalte spurcate limbi...”); nr. 432, p. 490. Astfel de știri și în *Ibidem*, vol. II, nr. 24, p. 21; nr. 69, p. 66; nr. 302, p. 341; turcii, tătarii și alții, *Ibidem*, vol. I, nr. 221, p. 233.

²² Îi aminteste la un loc documentul din 15 noiembrie 1605 prin care Radu Șerban întărește mănăstirii Strîmbul satul Onceștii și altele date de ctitorii ei. Și cînd le-au dat, ctitorii i-au „făcut și cărți cu miinile lor...”. „Iar cînd s-a întimplat risipirea țării și necazuri foarte rele de la alte limbi, turci și tătari și leși și alte multe limbi necredincioase au intrat în țară, atunci s-au pierdut toate cărțile și hrisoavele” mănăstirii. *Ibidem*, nr. 193, p. 200. cf. și *Ibidem*, vol. II, nr. 183, p. 196 unde se specifică și cînd au putut pîrjoli împreună. „Iar apoi, cînd a fost în zilele lui Simion voevod, cînd a venit întii aici în țara domniei mele cu multe răutăți, cu tătari și cu leși și cu moldoveni și cu multă amestecătură, atunci li s-a întimplat lor robirea părinților lor de i-au robit și le-a luat toate averile și sculele și marfa și toate vitele și atunci au pierdut și cartea... pe care au avut-o”.

²³ O spune Simion vodă singur în actul din 8 mai 1602. *Ibidem*, vol. I, nr. 54, p. 44.

²⁴ *Ibidem*, nr. 213, p. 224.

²⁵ Așa de pildă pandurii. *Ibidem*, nr. 236, p. 252; nr. 248, p. 265; pandurii și turcii. *Ibidem*, nr. 228, p. 243 în care, la 12 ianuarie 1607, se zice: „Apoi cînd au luat pandurii și turcii de au robit și au jefuit și au luat tot, au luat atunci și au pierdut și acele cărți pe care le-au avut, tot le-au luat”, tilharii și pandurii, *Ibidem* vol. II, nr. 35, p. 34; haiducii lui Deli Marca, *Ibidem*, vol. I, nr. 250, p. 268 sau „cînd au fost răutăți din partea tătarilor și a haiducilor”, ca în actul din 5 ianuarie 1609, *Ibidem*, nr. 322, p. 354.

²⁶ De ele a suferit „toată țara domniei mele” zice un act din 5 aprilie 1611. *Ibidem*, vol. II, nr. 3, p. 3.

²⁷ Sînt elocvente citeva exemple în această privință. Iată ce se zice într-un act de la Radu Mihnea, din 4 iunie 1613, dat mănăs-

Dacă scurtă a fost, așadar, vremea de odihnă și liniște pentru țară²⁸ și în timpul domniei lui Radu Șerban, dacă aproape nici un colțisor al ei nu a scăpat necălcat de prădători e de la sine înțeles că greu ar fi fost ca mănăstirea Govora să facă excepție²⁹. Și nici nu a făcut, desigur.

Citeva acte mai tirzii decît domnia lui Radu Șerban și decît domniile urmașilor lui imediați, anume, din domnia lui Matei vodă Basarab, ne arată că prima decadă a secolului al XVII-lea a adus mănăstirii o a doua rășuire a vieții ei, asemănătoare aproape întru totul ca urmări cu aceea pe care, cum am arătat mai înainte, o mai suferise în secolul al XV-lea, în vremea domniei lui Vlad Țepeș.

tirii sfînta Ecaterina din București: „pentru aceste ocine și dedine mai sus zise”, călugării au avut hrisoave, „pe care le-au pierdut de cînd cu răutățile, cînd a venit Batîr Gabor craiul cu ungurii, aici în țara domniei mele și a luat atunci toate averile sfîntei mănăstiri mai sus zise și a ars și mănăstirea și a tăiat și un călugăr; apoi atunci le-au luat și hrisoavele și cărțile de moștenire”. *Ibidem*, nr. 188, p. 202. Asemănător și în actul din 31 (sic) aprilie 1614, dat de același voievod lui Mircea din Cindești, în care se zice: „Apoi, cînd a trimis domnul Dumnezeu răutățile aici, în țara domniei mele, cu unguri și cu haiduci, cu Bator Gabor craiul, au luat toate averile din avutul lor și au luat și cărțile lor de moștenire”. *Ibidem*, nr. 245, p. 272. Cf. și actul din 22 aprilie 1615, în care se insistă tot atît de mult asupra prăpădului provocat. „Astfel, cînd a intrat Batîr Gabur craiul din țara Ardealului aici în țara domniei mele, multe fapte rele au făcut... mulți oameni s-au pierdut și au fost tăiați și ucîși și jefuiți de acei... unguri... și au luat și cărțile... pentru mai sus zisa ocină...”. *Ibidem*, 331, p. 381. Cele ce se afirmă în acest ultim act concordă și întăresc spusese lui Matei al Myrelor, citate mai înainte.

²⁸ Poate fi socotit ca vreme de liniște spațiul de timp care începe după 1605 sau cu începutul lui 1606, cînd Radu Șerban încheiease pacea cu turcii (v. V. Motogna, *op. cit.*, p. 36 și urm.) pînă în 1610, cînd Báthory năvălește în țară.

²⁹ Nu va fi putut scăpa nici ea, cum n-au scăpat nici altele, pentru faptul că mănăstirile ofereau atracție, în primul rînd, prin argintăria cu care erau împodobite, care prilejuia un mijloc ușor de îmbogățire pentru jefuitori. Textul complet din Matei al Myrelor, care se afla în acea vreme în țară și a cunoscut lucrurile ca martor ocular, vine să ne dea știri mai ample. Iată ce zice: „Căci Gavril Báthory (...), om foarte fără de rușine și lacom de singe, ca unul ce se bucura de ucideri, gătind oaste, asemenea cu dînsul în numele cel rău, ridicîndu-se pe neașteptate împotriva noastră, prădă toată țara ungrovlahilor. Și pe Radul l-au gonit în Moldova, nefiind gata de luptă, căci era prieteni între ei și legase pace cu jurămînt; pe acestea răzimîndu-se, nu era gata să se lupte cu vrășmașii. Și înșelătorul acesta, căzînd... în adîncul relelor și neținînd în seamă... legiuitele tractate și desprețuînd și deslăcînd jurămintele, gemînd de amenințare și omor, a năvălit cum am zis. Căci inima fără credință și nelegiuită nu se domolește cu jurăminte și nu se întemeiază pe dinsele.

Deci s-a luat de către dînsul Ungrovlahia, și cite ticăloșii și vîrsături de singe și profanări de biserici și jafuri de mănăstiri s-au făcut, nu se poate spune cu de-amănuntul; multe fiind și mai presus de orice măsură; căci (...), cu neomenie și mare cruzime se purta cu cei ce avea în mină; prădau, ardeau, chinuiau, puneau cărbuni pe pîntecele oamenilor, scoteau ochii, tăiau miinile, jupuiau pieile de pe genunchi. Și mai ales se aprindea minia lor împotriva monahilor și preoților, pe cari cu multe chinuri și încercări îi ucideau; și a vedea plingeri și tinquiri, erau vrednice fapte atunci pentru dinșii. Iar destrînări și lucruri rușinoase se făceau multe, căci, foarte nerușinată fiind oastea, foarte nerușinate erau și cele săvirșite de dînsa, căci, nu numai că rușinau fetele și femeile frumoase, ci și babele îmbătrînite și pe acelea înaintate în zile... Și, năvălînd (...), în mănăstirea noastră, (mănăstirea Dealul în care Matei era nastavnîc), furînd toate giuvaerele, cite le căpătase, și sfărîmînd mormintele domnilor și stricînd lespezile bisericii, crezînd să alle bogății de aur, punîndu-și numele de furători de lucruri sfînte și de scormonitori de morminte, s-au întors... Au sfărîmat și mitropolia de la Argeș, cea foarte scumpă, și toate sfintele mănăstiri, și mănăstirile de călugărițe și bisericile le-au distrus. Iar el s-a ridicat la atîta înălțime prea mare a furiei sau mai curînd a nebuniei... încît, gonînd și tăînd, de călare, cîinii, se făcea de risul tuturor”. Apud V. Motogna, *op. cit.*, p. 67–68. Cronica săsească descrie la fel lucrurile: „De multe veacuri n-a căzut asupra Țării Românești o catastrofă și o pustiire ca aceasta. N-au fost cruțate locurile sfînte, bisericile, mănăstirile, cari, nu numai că au fost jefuite de tot aurul și argintul, ce se afla în ele, dar au fost descoperite chiar și de plumbul acoperișului. Au fost deschise mormintele și cadavrele morților au fost despuiate de aurul, argintul și pietrele scumpe... Soarta cea mai tristă a avut-o poporul de jos, oamenii fără apărare, femeile și copiii, cari, fugînd în păduri în puterea iernii, au fost pustiți de frig și foame. Trei luni a ținut ocupată țara principele”, *Ibidem*, p. 68–69. Despre pustiirea și risipirea mănăstirii principele”. *Ibidem*, p. 68–69. Despre pustiirea și risipirea mănăstirii Dealul acum v. hrisovul din 22 ianuarie 1615, *Doc. privind Istoria României, veac. XVII, B. Țara Rom.*, vol. II, nr. 316, p. 359.

Astfel într-un hrisov din 23 octombrie 1634³⁰ dat Govorei de Matei vodă Basarab, prin care îi întărește satele ei din județul Mehedinți cu vecinii și cu țiganii ce avea în ele, danie de la Udriște postelnicul din Drăgoești și de la jupanița lui Sora, dar pe care i le cotropise Radu clucerul Buzescu, se spune că: „după aceea, cînd a fost în zilele lui Șerban voievod, această dumnezeiască mănăstire a rămas pustie și nu a fost cine să îngrijească de dedinile sfîntei mănăstiri încă și pînă în vremea de acum. Ci a cotropit atunci aceste sate și țigani Radul clucer Buzescul cu silă și fără dreptate, cu minciuni, și a înșelat și pe călugării care au fost atunci viețuitori în sfînta mănăstire de a luat și zapisul lui Udriște postelnic la el, pentru că ținuse și el din aceste mai sus spuse sate jumătate... Însă pentru aceste jumătăți de sat a cotropit părțile mănăstirii”³¹.

Un alt hrisov, tot de la Matei Basarab, un an mai tirziu, dat mănăstirii la 2 noiembrie 1635³², pentru a-i întări ocina și vecinii din satul Nănășești, care-i era veche stăpînire dată ei „de răposatul Vlad voievod și de copilul său Radul voievod”, care nu sînt alții decît Vlad voievod Călugărul și fiul său Radu cel Mare, ne dă informații și asupra cauzei care a făcut și de data aceasta din mănăstirea Govora, o mănăstire pustie și săracă. Astfel actul amintit ne spune: „Și tot a fost tot satul Nănășești vecini sfîntei mănăstiri. Iar după aceea, cînd a fost în zilele răposatului Șerban voievod, sfînta mănăstire Govora, a rămas pustie și fără nimic de jaful ce l-a avut de la unguri și de la leși și n-a avut pe cineva care să vadă de sfînta mănăstire”³³.

Acestei noi și mari prădăciuni suferite i se datorește probabil faptul că, atît din timpul domniei lui Radu Șerban cît și din cel care a urmat pînă la domnia lui Matei Basarab, sînt rare știrile care ni s-au păstrat despre mănăstirea Govora. Viața i-a fost dezorganizată în așa măsură încît nimeni din sinul ei nu a mai fost în stare să i-o reface cum fusese, cu toate că se întilnesc unele răzlețe încercări.

Probabil că tocmai ca o consecință a acestor grele împrejurări prin care a trecut iarăși mănăstirea, din domnia lui Radu Șerban nu ne-a rămas pînă astăzi decît un singur document³⁴ care se referă la viața ei. De altfel, lipsa actelor care s-o privească, cu toate că din anume informații putem fi siguri că ele trebuie să fi existat³⁵, începe să se facă simțită încă anterior domniei Radului vodă Șerban³⁶.

³⁰ Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Govora*, XIII/9. Orig. slav, perg.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, VII/13. Orig. slav, hirtie.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Este vorba de documentul din 8 aprilie 1610 prin care Radu Șerban întărește Govorei „Malovățul tot și Medvejdeea toată și satul Baloteștii jumătate și Cernețul jumătate” precum și niște sălașe de țigani. *Doc. privind Ist. Rom., veacul XVII, B. Țara Românească*, vol. I, Buc., 1951, nr. 393, p. 443–444.

³⁵ O demonstrează faptul că acte date mănăstirii Govora în domnia lui Radu vodă Șerban sau în domniile înaintașilor lui imediați, pentru a-i confirma ocine sau scutiri, dar care nu ni s-au păstrat, au fost cunoscute și ținute în seamă de domnii ce au urmat lui Radu Șerban și care au fost puși în situația de a hotări în aceleași chestiuni ale mănăstirii redeschise într-un fel sau altul sub ei. Un exemplu ni-l dă hrisovul lui Alexandru Iliș din 29 octombrie 1616, prin care domnul hotărăște ca vecinii din satul Gladul, ocina mănăstirii, să fie „lăsați în pace și liberi pentru maglă din Ocna cea Mare... numai să muncească ei pentru sfînta mănăstire”. Domnul dă această hotărîre și pentru motivul că mănăstirea se bucurase și în trecut, sub alți domni, de o asemenea milă. „Și am văzut domnia mea – zice el – și cartea lui Alexandru voievod cel Bătrin și cartea lui Alexandru voievod, fiul răposatului Bogdan voievod, și cartea lui Simion voievod și cartea lui Radu voievod Șerban și cartea lui Radul voievod, fiul lui Mihnea voievod, cînd a fost cursul anilor 7119 (1611), făcută cu mare blestem”. *Ibidem*, vol. III, Buc., 1951, nr. 40, p. 44–45. Dintre aceste „cărți” nu ni s-a păstrat decît cea a lui Radu Mihnea care privește această milă domnească și care are data, 5 mai 1611 (7119). *Ibidem*, vol. II, nr. 8, p. 6–7. Celelalte referitoare la această milă obținută de la restul de domni amintiți, cum am spus, n-au ajuns pînă la vremea noastră, dar au existat.

³⁶ De la domnia lui Mihnea vodă, fiul lui Alexandru al II-lea Mircea, care da, la 1 februarie 1591, o poruncă Govorei spre a stăpîni satele donate de jupaneasa Sora și soțul ei Udriște postelnic din Drăgoești, (*Ibidem*, veacul XVI, B. Țara Rom., vol. VI, Buc., 1953, nr. 5, p. 5), și pînă la domnia lui Radu Șerban, de la care nu avem decît un act, nu dispunem astăzi pentru Govora decît numai de un singur hrisov, cel dat de Mihai Viteazul la 24 iulie 1595, (*Ibidem*, nr. 203, p. 186–188) care și acesta nu e dat ei, ci mănăstirii Vierșor căreia i se întărește între altele satul Uriții pentru care a avut piră cu Govora.

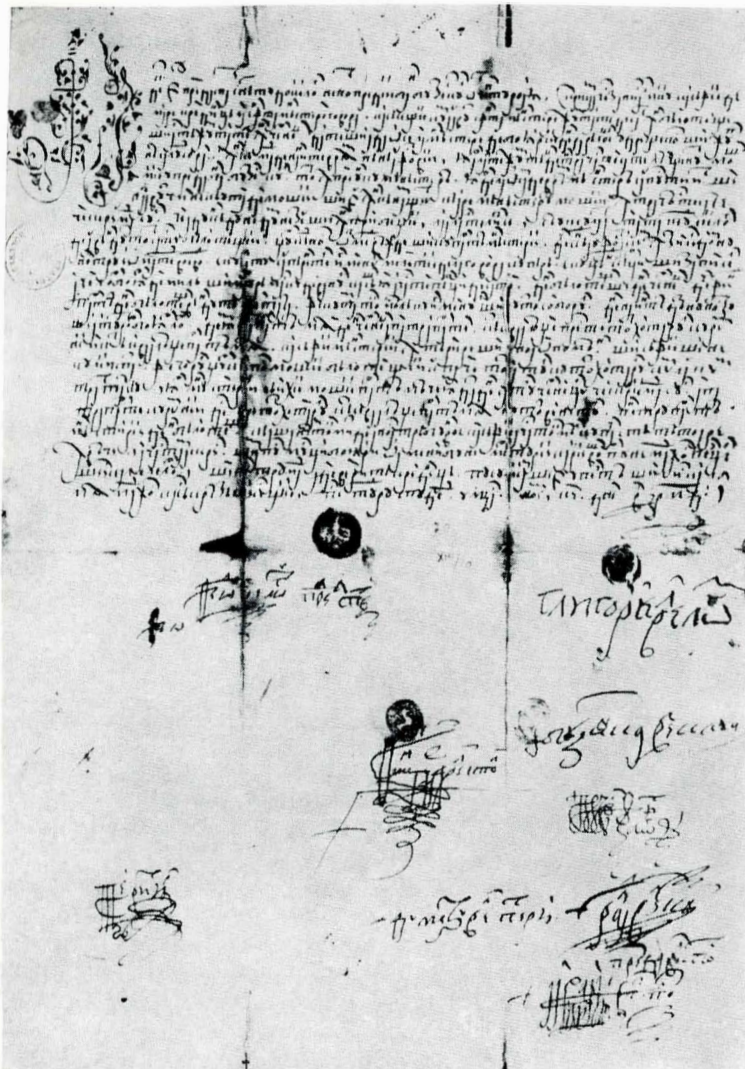

Fig. 2. Zapisul lui Preda spătar din 25 nov. 1635.

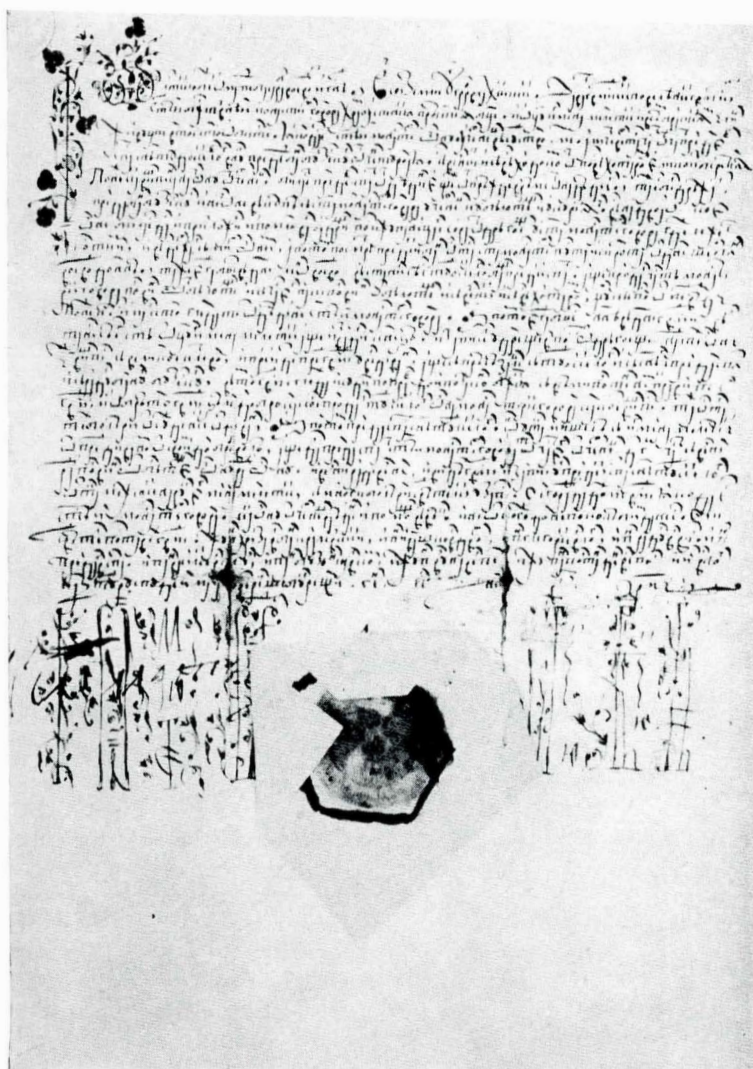

Fig. 3. Document din 13 ian. 1637 de la Matei Basarab.

Fig. 4. Document din 28 iunie 1636 de la Matei Basarab.

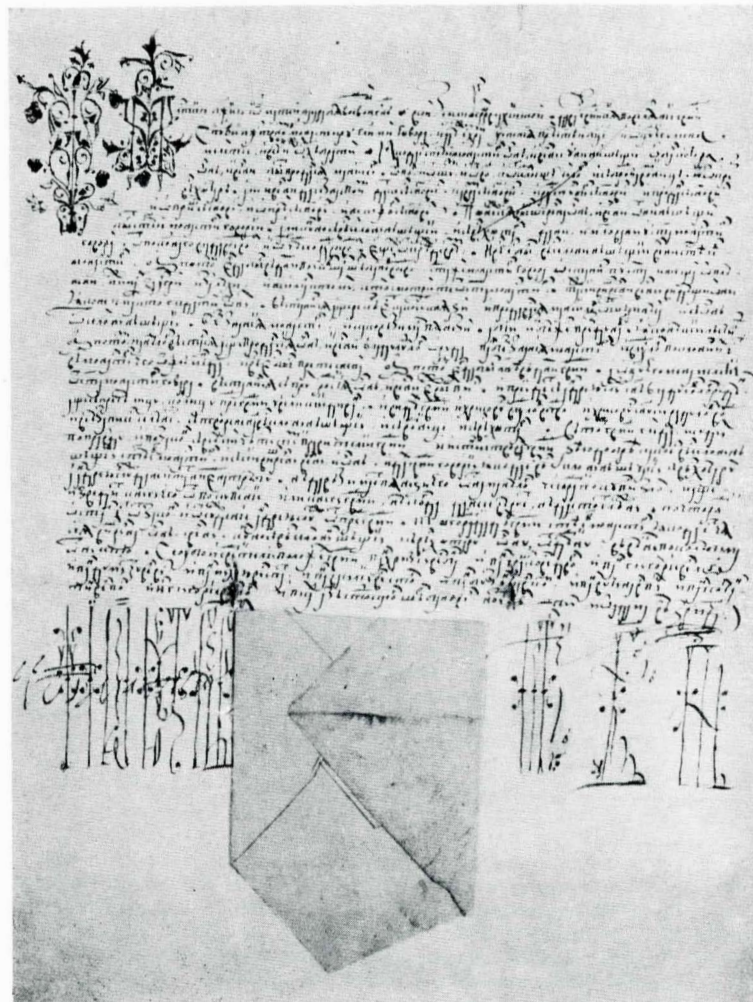
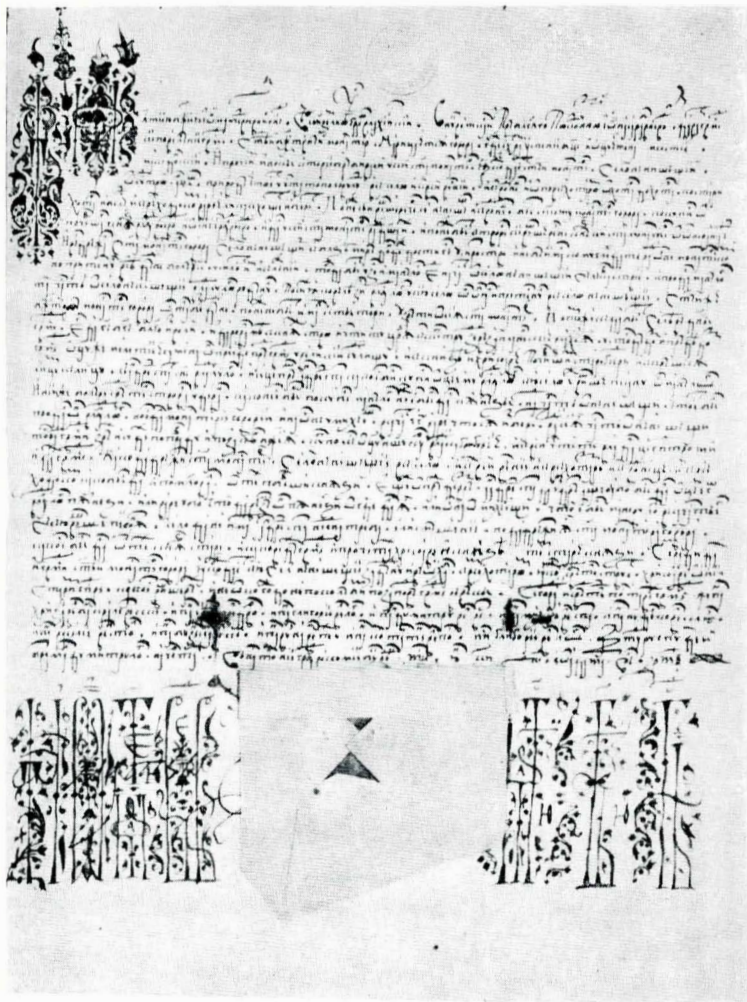

Fig. 5. Document din 2 nov. 1635 de la Matei Basarab.

Cum se vede, cele două hrisoave amintite mai înainte, care ne vorbesc de pustiirea și sărăcirea mănăstirii³⁷, pun acest eveniment în domnia lui Radu Șerban, dar nu-l fixează momentul, când anume în cursul acestei domnii. Cel de al doilea arătând cine sînt jefuitorii, ungurii și leșii, parcă ar lăsa a se înțelege ceva în această privință. Așa s-ar părea la prima vedere, dar, cercetînd lucrurile îndeaproape, observăm că niciodată țara n-a fost jefuită sau călcată de unguri și leși în același timp, și, de asemenea, cînd leșii au avut prilejul să o facă în timpul domniei lui Simion Movilă și a luptelor pentru scaunul țării, adică în prima parte a domniei lui Radu Șerban, nu se înregistrează și o pătrundere unguerească de o asemenea amploare, cu care vreuna din incursiunile leșilor să se conjuge în vreun fel. De aceea problema aceasta rămîne în picioare și lipsa de izvoare din această vreme, de care vorbeam, face foarte grea rezolvarea ei dacă nu chiar imposibilă, momentan.

Un lucru se poate afirma sigur în această privință, acela că mănăstirea Govora n-a putut fi prădată în spațiul de timp de după 1605 și pînă poate în toamna lui 1610, spațiu de circa 5 ani de zile, cînd țara înregistrează o perioadă de răsufliu în care s-a reîntors liniștea și siguranța publică ce aduseră o dată cu ele pe țărani din nou la vetrele lor, unde începură iarăși a lucra pămînturile cu nădejdea că vor ajunge să le culeagă roadele³⁸, și în care domnul singur putea vorbi de pacea ce venise „și domniei mele și țării domniei mele, din toate părțile”³⁹.

Prădarea și pustiirea ei trebuie să fi avut loc fie înainte de începutul acestei perioade de liniște în țară, cînd înțilnim incursiuni și ale trupelor polone venite a susține pe Simion Movilă, fie după această perioadă cînd se poate vorbi de incursiuni unguerești în stare de astfel de prădăciuni, cu urmări atît de grave, chiar dacă în timpul acestora nu mai poate fi vorba și de acelea ale leșilor, cum amintește hrisovul citat.

Cu toată lipsa de izvoare care să ne ajute a fixa sigur vremea cînd a avut loc pustiirea Govorei de unguri și de leși, cu toate că cele care ne dau știrea despre acest necaz al ei nu adaugă nici ele alte lămuriri, noi vom înclina să credem că noul prăpăd la care a fost supusă mănăstirea trebuie că a avut loc în cursul celor circa trei luni de stăpînire ale lui Gabriel Báthory asupra Țării Românești.

Înclinăm să credem aceasta mai întii pentru că numai acum în cursul stăpînirii în țară a lui Gabriel Báthory se poate vorbi de pradă unguerească aici de proporții și peste toată țara⁴⁰, care deci putea atinge și Govora⁴¹. Apoi, numai acum se întilnește o jefuire cu predilecție îndreptată larg asupra mănăstirilor și bisericilor, cum se vede din izvoarele timpului⁴² și, mai ales, pentru că există totuși între hrisoavele lui Matei vodă Basarab care vorbesc de această mare nevoie care a lovit încă o dată în cursul vieții ei mănăstirea Govora, unul care, chiar dacă nu ne ajută a stabili anul cînd pustiirea ei a avut loc, face totuși o precizare decisivă pentru a o pune în această parte a domniei lui Radu vodă Șerban. Documentul la care ne referim este o poruncă a lui Matei Basarab din 13 ianuarie 1637⁴³, dată mănăstirii și egumenului Meletie ca să-i fie „ocină în Cerneți în județul Mehedinți, însă a patra parte din partea lui Preda spătar, fiul lui Tudosie logofăt, nepotul lui Preda ban Buzescul din Cepturoaia, cu vecinii și cu totul venitul... Pentru că această ocină... din Cerneți a fost a lui Preda spătar de moștenire încă de mai înainte

vreme, de la moșii lui. Astfel, a ținut Preda ban Buzescul alte ocine împreună cu sfînta mănăstire Govora la Cerneți și la Bălotești și la Curiașia tot pe din două, care ocine le-a dat și le-a miluit Udriște postelnic și jupanița lui Sora din Drăgoești la mănăstirea Govora, unde zac osemintele lor și a tot ținut cu pace ocinile lor. Iar apoi, după moartea lui Preda banul, a rămas sfînta mănăstire pustie și săracă din zilele lui Șerban voevod pînă acum”⁴⁴ (s.a.).

De aici reiese clar faptul că mănăstirea Govora a rămas pustie și săracă în zilele lui Radu Șerban, dar numai după moartea lui Preda banul Buzescul. Coroborînd această informație cu aceea din hrisovul cu data de 2 noiembrie 1635⁴⁵ care ne arată că pustiirea s-a făcut de unguri și de leși, căpătăm mai multă siguranță pentru data cînd s-a întimplat prădăciunea cu urmările-i nefaste. Va trebui însă să știm cînd a murit Preda banul Buzescul.

Și în domnia lui Radu vodă Șerban, frații Buzesți au jucat, între boierii mari ai țării, rolul politic cel mai de seamă⁴⁶. Cum era firesc ei au deținut, ca și în domnia lui Mihai Viteazul, dregătorii importante⁴⁷, nelipsind din sfatul țării aproape nici un moment⁴⁸ căci Radu, care-și datora domnia și sprijinului pe care ei i l-au dat, n-a înțeles nici o clipă să se despartă de un așa ajutor sau să le piardă, prin vreo măsură împotriva-le, prietenia. Dacă Stroe stolnicul Buzescul nu i-a putut sta alături decît numai pînă în 1602, căci a murit ca un viteaz de adevărată epopee pe cîmpul de luptă împotriva tătarilor⁴⁹, ceilalți doi frați Preda și Radu Buzescu vor rămîne alături de Șerban în dregătoriile ce ocupau pînă aproape de sfîrșitul domniei lui, cînd, pe rînd, au închis ochii. Încă de la începutul domniei lui Radu Șerban, Preda va ajunge să dețină dregătoria băniei⁵⁰ care, cum se știe, era cea mai înaltă dintre dregătoriile țării, dar șefia divanului o va împărți cu fratele său Radu⁵¹. În această calitate îl întilnim în divan încă de la 4 octombrie 1602⁵². El nu va părăsi bănia decît în 1607, ultimul act care îl menționează ca deținător al ei fiind din 7 octombrie⁵³. După această dată se pare că bănia a rămas vacantă, căci un ban nu mai apare în divan decît tocmai la 15 septembrie 1611, în domnia lui Radu Mihnea⁵⁴. În

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*, VII/13.

⁴⁶ Pentru aceasta vezi în primul rînd N. Iorga, *op. cit.* și V. Motogna, *op. cit.*

⁴⁷ Chiar de la începutul domniei lui Radu Șerban frații Buzesți apar ca deținători ai unor dregătorii însemnate în divan. În primul rînd Preda e șeful divanului căci e mare ban al Craiovei, apoi Radu e mare clucer, iar Stroe este mare stolnic. Primul act în care ne apar toți trei în sfatul domnesc e cel cu data 4 octombrie 1602. *Doc. privind Ist. Rom. veacul XVII, B. Țara Rom.*, vol. I, Buc., 1951, nr. 75, p. 63. Dar Stroe murise la 2 octombrie. Vezi aici nota 49.

⁴⁸ A se vedea hrisoavele lui Radu Șerban în *Ibidem*, vol. I.

⁴⁹ Hrisovul lui Radu Șerban din 29 iunie 1604. (*Ibidem*, nr. 137, p. 134), ne spune că a murit din cauza rănilor primite în bătălia de la Ogretin ce a avut loc „într-o zi de luni, 13 zile ale lunii septembrie” 1602, cînd Buzesții nepierzindu-și credința în domnul lor, n-au întors spatele dușmanilor, ci „fără încetare și-au vărsat singele lor pentru domnia mea”, iar Stroe, fost mare stolnic a și fost rănit „în război și apoi a murit în 2 zile ale lunii octombrie”. *Ibidem*, p. 135. Cf. pentru această luptă gen. P. V. Năsturel, *op. cit.*, unde și piatra mormîntală cu frumoasa reprezentare a lui Stroe și cu însușefita inscripție.

⁵⁰ Primele acte ale lui în calitate de mare ban sînt din 21 august 1602 (*Ibidem*, nr. 68, p. 55-6, nr. 69, p. 56) și 23 august 1602 (*Ibidem*, nr. 70, p. 56).

⁵¹ Încă din 1603 Radu clucerul apare alături de Preda în fruntea divanului. Vezi documentul din 24 ianuarie în *Ibidem*, nr. 90, p. 77. Mai apoi Radu va apărea mai mult el pe primul loc cu toate că era numai mare clucer. Prima dată cînd Radu trece în fruntea sfatului în divan ne-o arată actul din 19 aprilie (1603), (*Ibidem*, nr. 92, p. 79), urmat imediat de cel din 22 aprilie 1603, (*Ibidem*, nr. 93, p. 81), dar poate că acest lucru se datorește și faptului că devenise „fost mare clucer” și era obiceiul ca foștii dregători cînd apar în sfat să fie trecuți înaintea celor în funcțiune.

⁵² Vezi mai sus nota 47, însă în *Lista dregătorilor din sfatul domnesc al Țării Românești în secolele XV-XVII*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. IV, Buc., 1960, p. 566, col. II, se dată 16 august 1602. Dar actul cu această dată din colecția de documente, (*Ibidem*, nr. 66, p. 55), are în fruntea divanului pe Cernica mare vornic, nici unul dintre Buzesți nefiind prezent. Autorii ei poate au dispus de o altă informație.

⁵³ *Ibidem*, nr. 264, p. 284, cf. și lista citată.

⁵⁴ *Ibidem*, vol. II, nr. 17, p. 16, un anume Tudori mare ban al Craiovei, dar și el cu o apariție de scurtă durată în acest an. Abia după 27 mai 1612, (*Ibidem*, nr. 83, p. 81), fiind întilnit mai des în acte. Totuși, la 1 februarie (1611) (*Ibidem*, nr. 2, p. 1-2), o carte de la „jupan Rați Giurgiu... mare ban al Craiovei” pentru scutire de dări a satului Tismana al mănăstirii Tismana.

³⁷ De așa ceva ne mai vorbesc și alte acte de la Matei Basarab, ca de pildă cel din 6 ianuarie 1634, (Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 118v-120; ms. 234, f. 4-6); cel din 28 iunie 1634 (*Ibidem*, pachet VII/12) și altele, cum se va vedea.

³⁸ V. Motogna, *op. cit.*, p. 53.

³⁹ Vezi hrisovul din 23 noiembrie 1606. *Doc. privind Ist. Rom., veacul XVII, B. Țara Rom.*, vol. I, nr. 221, p. 233.

⁴⁰ V. notele 21 și 29.

⁴¹ Atacul va fi avut loc în același timp în care actele ne arată că mai fuseseră atacate și unele din mănăstirile din apropierea Govorei, cum e de pildă mănăstirea Codmeana „sărăcită... cînd a venit Batâr Gabor craiu în țară”, (*Doc. privind Ist. Rom., veac XVII, B. Țara Rom.*, vol. IV, nr. 174, p. 162), sau mănăstirea „ce se chiamă Arhanghil, de sus de Rimnic”, *Ibidem*, nr. 376, p. 366.

⁴² *Ibidem*, nota 29.

⁴³ Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Govora*, XIII/11.

fruntea sfatului, fără a fi ban, rămase fratele său Radu clucerul Buzescu, singur⁵⁵. Dar dispariția lui din divan la această dată nu trebuie să ne facă să credem că chiar acum a murit. El nu mai apare în divan fiindcă probabil era bolnav, căci de trăit Preda banul încă trăia și a mai trăit încă câteva bune luni după 7 octombrie 1607, așa cum ne arată, de pildă, hrisovul lui Radu Șerban din 19 mai 1608⁵⁶ prin care domnul îi înnoia și-i întărea, lui în persoană, amintindu-i și dregătoria, „mare ban al Craiovei”⁵⁷, ceea ce înseamnă că nu fusese înlocuit și că mai era socotit în funcțiune cu toate că nu mai apărea în lista maritorilor hrisoavelor, mai multe sate cumpărate pe vremea lui Mihai Viteazul și în zilele domniei lui Radu Șerban însuși⁵⁸.

Și nu e vorba numai de acest hrisov, ci și de un al doilea dat de Radu vodă, tot din Tirgoviște, în aceeași lună și zi a lui 1608⁵⁹, prin care domnul îi înnoia tot „vlastelinului și primului sfetnic al domniei mele, mai ales din casa domniei mele, jupan Preda mare ban al Craiovei”⁶⁰, satele Miclăuș, Milești, Corbeni, Doești și ocină în Șimnicul de Jos.

Dar, dacă la 19 mai 1608, Preda marele ban al Craiovei mai era în viață, la 20 august 1608⁶¹ în hrisovul prin care Radu Șerban îi întărea lui Dumitru banul ocină în Sălcuța, domnul vorbește de el ca de un răposat căci zice: „Și am văzut domnia mea și cartea răposatului cinstitului drăgător al domniei mele jupan Preda mare ban al Craiovei”⁶², ceea ce îndreptățește părerea că lipsa lui din divan după 7 octombrie 1607 trebuie să se va fi datorat boalei. Moartea i-a venit, așadar, în timpul scurs între 19 mai 1608 și 20 august 1608. De asemenea, la 11 ianuarie (1609), același Radu Șerban vorbește de el ca de „Preda fost mare ban al Craiovei”⁶³, iar la 17 ianuarie 1609, chiar fratele său „Radu clucer Buzescul”, scriind cartea lui de volnicie mănăstirii Tismana și egumenului Gherasim pentru ca „să-și țină pariea... de baltă care se numește Bistretul, însă jumătate”, spunea și el că „am văzut și cartea răposatului meu frate, Preda mare ban al Craiovei”⁶⁴.

Pe la jumătatea lui 1608, deci la aproximativ șase ani de la moartea primului dintre frați, Stroe stolnicul⁶⁵, Preda banul Buzescu murea și el în timp ce ultimul dintre ei, Radu clucerul, rămas a fi mai departe „prim sfetnic al domniei mele” și „vlastelin din casa domniei mele”⁶⁶, cum adesea zicea și despre el Radu Șerban, mai trăi până în 1610.

În 15 noiembrie 1608⁶⁷ Radu, parcă dorit de frații săi de care fusese nedespărțit, se îmbolnăvi de grea boală, cum singur o spune în diata pe care și-o făcu la 10 ianuarie 1610⁶⁸, văzînd că suferința în care intrase cu peste un an de zile mai înainte îi era fără de nădejde de leuire și că „se apropie schimbu vieții mele să-m(i) plătescu datornicului datorii”⁶⁹. La puțină vreme după facerea diatei se pare că s-a stins și el. La 20 ianuarie 1610 se află pentru ultima dată în divanul domnesc în postura de prim sfetnic al divanului⁷⁰. Chiar de a doua zi, în fruntea divanului apare Cernica marele vornic⁷¹, iar la 26 aprilie 1610, Radu Șerban, în actul pe care îl dă unui Stoica din Zlătari, amintind de pira ce s-a judecat „înaintea răposatului jupan Radu clucer Buzescul”⁷², nu ne mai lasă nici o îndoială că ultimul din frați își plătise „datornicului datorii” sa, cum îi plăcea să se exprime în diata ce lăsase. Murise desigur

înainte de luna aprilie, poate chiar din ianuarie, după 20, așa cum ne îndeamnă a o crede rapida prezență a lui Cernica marele vornic, chiar la 21 ianuarie, în fruntea divanului.

Dar dacă hrisovul lui Matei Basarab din 13 ianuarie 1637 zice că mănăstirea a rămas pustie și săracă „după moartea lui Preda banul”, atunci jefuirea și prădarea ei nu putea veni decît numai după scurgerea primei jumătăți a anului 1608. Cum în cursul domniei lui Radu vodă Șerban după această dată, singura incursiune străină care se înregistrează pe teritoriul Țării Românești în stare să aducă o asemenea nenorocire Govorei, nu este alta decît năvala ungurilor cu Gabriel Báthory, însemnează că prădarea mănăstirii nu poate fi pusă decît în timpul celor trei luni de jaf și mare prăpăd pentru țară, în care principele Transilvaniei a stăpinit aici.

După pustiire și, firește, după plecarea prădătorilor din țară, împrejurările rămăseseră în continuare încă destul de tulburi. Pînă în cele din urmă, cum era normal, s-a ajuns la limpezirea lor prin înscăunarea lui Radu Mihnea⁷³, cel care mai pretinsese și altădată domnia⁷⁴.

Încercările călugărilor mănăstirii Govora de a redresa viața mănăstirii și de a o pune în starea ei de altădată veniră, e adevărat, dar ele au fost timide și au găsit un cam tot așa sprijin la domniile care au urmat. Pe bună dreptate în unele hrisoave ale sale, din cele date Govorei, Matei vodă Basarab putea să spună că mănăstirea rămăsesese, așa cum se prezenta înainte de domnia lui, pustie și sărăcită, pentru că „nu a fost cine să îngrijească de dedinele sfintei mănăstiri încă și pînă în vremea de acum”⁷⁵. Actele obținute de ea în deceniile următoare domniei lui Radu Șerban o arată clar, de altfel. Ele se referă la puține probleme de altă natură decît cele care privesc cu stringență păsul momentan al mănăstirii, existența ei imediată. E vorba numai de chestiuni mai mărunte, dar vitale, referitoare la scutiri și reconfirmări, care parcă ar anunța un prim efort din partea celor care mai locuiau în mănăstire, de a nu rămîne și fără strictul necesar.

Cel dintii dintre aceste acte este porunca din 5 mai 1611⁷⁶ pe care Radu Mihnea voievod o dă mănăstirii Govora ca să-i fie vecinii ei din satul Glodul în pace și slobozi pentru maglă „pentrucă i-am iertat domnia mea pentru sănătatea domniei mele și pentru sufletele părinților domniei mele, să fie în pace, însă numai să lucreze ei sfintei mănăstiri sus spusă”⁷⁷. Cămărașii de la Ocna Mare, în special, ca și ceilalți dregători, în general, să-i lase în pace și slobozi de maglă, fiindcă cine va îndrăzni și se va ispiti „a-i turbura sau a-i supăra... acel om rău va păți de la domnia mea”⁷⁸. Mila aceasta era mai din vechime în posesia mănăstirii, fiindcă domnul vede cărți și de la alți voievozi de mai înainte vreme, cartea lui Alexandru voievod cel Bătrîn⁷⁹, cartea lui Alexandru voievod, fiul lui Bogdan voievod Lăpușeanu, a lui Simion Movilă și a lui Radu Șerban, ceea ce arată că mănăstirea o avea încă din vremea lui Alexandru vodă tatăl lui Mihnea Turcitu⁸⁰. Reinnoirea acestei mili domnești o vor fi cerut-o călugării govoreni, desigur tocmai fiindcă acum era nevoie mai mult ca oricînd de ea, pentru ca vecinii mănăstirii din Glodul, sat „care este aproape și în jurul mănăstirii”⁸¹, să lucreze

⁵⁵ Primul act cu care Radu clucerul Buzescu începe să apară singur în fruntea divanului, fără fratele său, urmat de acum încolo de Cernica marele vornic, este din 6 noiembrie 1607, *Ibidem*, vol. I, nr. 266, p. 286.

⁵⁶ *Doc. privind Ist. Rom. veac XVII, B. Țara Rom.*, vol. I, Buc., 1951, nr. 285, p. 308–311.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 309.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 309–310.

⁵⁹ *Ibidem*, nr. 286, p. 312–314.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 312.

⁶¹ *Ibidem*, nr. 300, p. 333.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, nr. 324, p. 356.

⁶⁴ *Ibidem*, nr. 326, p. 357–358.

⁶⁵ Pentru moartea lui v. mai sus nota 49.

⁶⁶ Vezi de pildă hrisovul din 3 aprilie 1606, *Doc. privind Ist. Rom. veac. XVII, B. Țara Rom.*, vol. I, nr. 204, p. 210 și altele.

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 377, p. 425.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 424–426.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 425.

⁷⁰ *Ibidem*, nr. 383, p. 434 și nr. 384, p. 435.

⁷¹ *Ibidem*, nr. 385, p. 436.

⁷² *Ibidem*, nr. 404, p. 456.

⁷³ El ocupă acum tronul și domnește după 12 martie 1611 cînd intră în Tirgoviște, pînă după 10 mai 1611 și, după întreruperea dintre iunie 1611 – septembrie (după 8) 1611 ce-i face Radu Șerban el revine în scaun la 12 septembrie 1611 și-l păstrează pînă în august 1614. Vezi lista domnilor alcătuită de I. Ionașcu, în *op. cit.*, p. 491, col. Țara Românească.

⁷⁴ Și chiar a și domnit între septembrie 1601 – martie 1602, *Ibidem*, p. 490, col. Țara Rom.

⁷⁵ *Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora*, XIII/9. Actul din 23 octombrie 1634. Tot așa și în altele.

⁷⁶ *Doc. privind Ist. Rom. veac XVII, B. Țara Rom.*, vol. II, nr. 8, p. 6–7.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 7.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ El e Alexandru al II-lea Mircea.

⁸⁰ Cartea lui nu ni s-a păstrat și nici ale celorlalți.

⁸¹ Actul din 20 aprilie 1636, *Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora*, XXV/18. Pentru satul Glodul vezi și studiul lui A. Sacerdoțeanu, *Glodul și Hința, două sate dispărute ale mănăstirii Govora*, în „Analele Universității București, seria Științe sociale, istorie”, an. XVII (1968), p. 61–78.

pentru mănăstire ca astfel să ajute la îmbunătățirea grelei stări în care ea se afla. Era atât de importantă reinnoirea și menținerea acestei mili în acest moment, când totul poate trebuia reluat de la început, încît și în domniile următoare conducerea Govorei tot asupra ei va insista cerînd noi confirmări⁸².

Tot o astfel de „milă”, care vorbește de asemenea în sensul grijii ce trebuia avută pentru rezolvarea stării momentane a mănăstirii, mai obține egumenul Eftimie, în aceeași zi de 5 mai 1611⁸³, de la domnie, care-i dă poruncă să fie volnic „să ia ce va fi datul de la satele sfintei mănăstiri, anume Cernețul jumătate și Medvejdea toată și Balotești jumătate și Curițați jumătate și Malovăț tot, din găleată și din stupi și din oi și din vinărici și din toate să ia, cum a fost legea veche de mai înainte”⁸⁴. Ca nu cumva vecinii din aceste sate să se arate nesupuși față de mănăstire, profitînd de starea ei, domnul are grijă să le sublinieze în mod special, că „de vreme ce veți vedea această carte a domniei mele, ... voi să ascultați de Eftimie egumenul ce vă va da învățătură. Iar care om nu va asculta..., să aibă certare foarte tare”⁸⁵. Și tot o „miluire” de acest fel îi reconfirmă mănăstirii și cel de al treilea act pe care îl avem dat de domnie Govorei, după marele impas în care o adusese prădăciunea ce-i făcuseră unguirii lui Gabriel Báthory. Este vorba de mercitul de zece găleți pe care Govora îl avea de luat din județul Romanați, pe care Radu Mihnea îl reconfirmă egumenului Eftimie la 18 octombrie 1611⁸⁶, dar pe care mănăstirea îl avea de demult, de la bătrînul „Io Radul voevod”⁸⁷, și-i fusese întărit cu cărți și „ale altor domni bătrîni dinainte”⁸⁸. Și noua danie denotă, o dată în plus, preocuparea care stăpînea acum egumenia mănăstirii pentru asigurarea întii de toate a întreținerii vieții în mănăstire, căci gălețile de care se vorbește aici, nu sînt altceva decît găleți de grîu, ca și cele amintite de actul precedent în care se reconfirma datul din satele Cerneți, Medvejdea și celelalte. Numai după asigurarea aceasta, care era de prim ordin, gîndul s-ar fi îndreptat și spre preocupările pe plan mai larg privind activitatea celor din mănăstire.

Singurul caz⁸⁹ din vremea anterioară domniei lui Matei Basarab care ne arată că pe călugării mănăstirii începuse a-i urmări și alte gînduri decît numai acesta, al satisfacerii nevoilor imediate, anume gîndul de a trece și la alte acțiuni de o mai largă preocupare privind mănăstirea, ca de pildă unele de refacere a importantei stări materiale pe care o avusese Govora mai înainte de pustiire, ni-l înfă-

țișează hrisovul din 9 martie 1620⁹⁰. Actul acesta este o poruncă a lui Gavril Movilă către mănăstirea Vieroș, căreia îi întărește satul Uriții din județul Jiului de Jos, cu rumâni și cu tot hotarul, pe semnele bătrîne, „Pentru că au avut pîră înaintea domniei mele călugării de la Vieroș cu călugării de la Govora”, zicînd govoreanii că moșia de la Uriți este moșia lor. Vieroșenii au adus, pentru justificarea stăpînirii lor, cartea Radului voievod Călugărul⁹¹, din care s-a putut constata că acest voievod, care nu este altul decît Radu Paisie, a cumpărat „moșia Uriți și din Bistreți, cu bălțile”, de la Marga din Caracal, cu 30 000 de aspri. Apoi, a dăruit cu cumpărătura aceasta a sa pe Radu vistierul⁹² ai cărui feciori, Ivașco vornic și Albul clucerul, o dăruiesc și ei mănăstirii Vieroș⁹³. În fața cărții aduse de vieroșeni, călugării govoreani nu au ce răspunde, mai ales că pîrîții călugării vieroșeni aduc în plus și alte cărți, una de la Petru voievod⁹⁴ care este fără îndoială Petru Cercel, și alta de la Mihail voievod⁹⁵, adică Mihai Viteazul, în vremea cărora se mai judecaseră și tot pierduseră cei de la Govora, cum pierd, se înțelege, și de data aceasta.

Dar, cum spuneam, încercarea de acum a govoreanilor de a se preocupa de mai mult decît ce făcuseră pînă la această dată pentru mănăstirea lor, rămîne un caz izolat, și, cum s-a văzut, o nereușită, așa încît mănăstirea Govora va trăi mai departe în starea în care fusese adusă de prădăciunea unguirească amintită, pînă la vremea lui Matei Basarab.

În 1632, în împrejurările cunoscute, provocate de răzcoala boierilor împotriva lui Leon vodă, care-i va aduce înlocuirea cu Radu, fiul lui Alexandru Iliș, și după înfrîngerea noului numit în cunoscuta luptă de pe apa Colentinei, lângă mănăstirea Plumbuita, de la 25–26 octombrie 1632, Matei, fiul lui Danciu vornicul din Brîncoveni, care nu fusese niciodată mai mult decît mare agă în ierarhia dregătorilor Țării Românești din secolul al XVII-lea, ajunse domn al țării⁹⁶.

Aproape o dată cu urcarea lui în scaunul domnesc, se poate spune că începu și pentru Govora o epocă mai bună, ba chiar mai mult, se poate spune că în domnia lui se desfășoară cea mai de seamă perioadă de activitate culturală a acestei mănăstiri⁹⁷. Cu cunoscuta lui dorință și aplecare către înfrumusețarea țării cu opere arhitectonice și clădiri religioase, cu voința sa de a dota țara cu meșteșuguri noi și folositoare, cu pornirea lui pentru înnoire în toate domeniile și aducerea țării cit mai aproape de nivelul celor înaintate ale timpului, ceea ce arată înclinarea către progres⁹⁸, o dată cu vădita lui tendință de a urma și căile

⁸² Vezi de pildă actul din 29 octombrie 1616 de la Alexandru vodă Iliș, în *Doc. privind Ist. Rom., veac, XVII, B. Țara Rom.,* vol. III, nr. 40, p. 44–45. Cf. și cel din 11 ianuarie 1620, *Ibidem*, nr. 415, p. 457–458.

⁸³ *Ibidem*, vol. II, nr. 7, p. 6.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*, nr. 19, p. 17.

⁸⁷ Radu voievod nu e altul decît Radu cel Mare. Într-adevăr el îi dă un asemenea mercit, dar nu de 10 găleți, ci de 12. Iată ce zice actul din 1 august 1496, (*Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom.,* vol. I, Buc., 1966, nr. 268, p. 434, 436), prin care el îi face dania aceasta: „Și iarăși am dăruit obroc sfintei mănăstiri pe liecare an, din județul Romanaților, din 6 sate, 12 găleți domnești și cite o majă de morun și cite o majă de crap și la Paști, cite 1000 de aspri, statornic”.

⁸⁸ Actul nu-i numește care sînt.

⁸⁹ Îl putem socoti ca atare fiindcă faptele atestate de actul din 11 martie 1613, în care se amintește de schimbul făcut de logofătul Manea cu Govora, căreia pentru ocine în Mihăiești i-a dat partea lui din Nă-nășești, nu se efectuase acum, ci în vremea lui Mihai voievod. Manea acum nu făcea altceva decît arăta că Măinea nu i-a fost rumîn atunci cînd a făcut schimbul și pentru asta nu l-a dat și pe el rumîn, ci a rămas cnez, adică om liber, pentru care el mărturisește spre a se ști adevărul și ca nimeni să nu-l apuce, pe Miinea și ocina lui a fi rumîn. În această chestiune, care doar ea este contemporană cu data actului și cu starea rea a mănăstirii, Govora n-are amestec, așa că nu poate fi luată ca o dovadă a preocupărilor și pe alte laturi ale călugărilor din sinul ei. *Doc. privind Ist. Rom. veacul XVII, B. Țara Rom.,* vol. II, nr. 156, p. 160–161. Ar mai fi și un al doilea caz, acela atestat de documentul din 29 mai 1628, prin care Alexandru Iliș voievod dă porunca sa satului Cernețul, din jud. Mehedinți, să facă slobozie cu oameni străini, din cei „fără bir și fără dajde”, care să fie scutit din partea domniei de toate dările și mîncăturile ce vor fi peste an în țară, în afară însă de 2 galbeni pe an, pe care să-i plătească ei, unul la sfîntul Dimitrie și altul la sfîntul Gheorghe, către domnie, dar actul nu arată că volnicia e dată mănăstirii, ci satului Cerneți, deci nu e vorba de o inițiativă pornită din mănăstire pentru obținerea acestei mili din partea domniei. *Arh. Stat. Buc.,* ms. 463, f. 86 v. Actul lipsește din colecția *Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom.,* vol. XXII, în care ar fi trebuit să se afle.

⁹⁰ *Doc. privind Ist. Rom., veacul XVII, B. Țara Rom.,* vol. III, nr. 442, p. 487.

⁹¹ Cartea de care se amintește aici ca fiind prima adusă ca mărturie, este porunca lui Radu Paisie din 17 noiembrie 1538, către Radu vistier, ca să-i fie lui siliștea numită Bistreț „dar de la Balta Bistrețului a treia parte și poiana Uriții”, cumpărate „de domnia mea de la jupănița Marga din Caracal, pentru 30 000 aspri”, cu care el l-a miluit apoi pe Radu vistier „pentru slujba pe care mi-a slujit-o cu dreaptă slujbă cînd a venit Laiotă Basarab și cu Stroe la Fintina Țiganului, de s-au bătut cu domnia mea”. Domnul l-a dăruit cu această danie „la nunță, cînd i-am dat pe jupănița Caplea”. *Doc. privind Ist. Rom. veac. XVI, B. Țara Rom.,* vol. II, nr. 251, p. 254.

⁹² *Ibidem*, veac. XVII, vol. III, nr. 442, p. 487. Cf. și nota de mai sus.

⁹³ Acest lucru se vede din hrisovul lui Mihai Viteazul, din 24 iulie 1595, către mănăstirea Vieroș, în care, după ce se arată cum a ajuns cumpărătura lui Radu Paisie în stăpînirea lui Radu vistierul se zice: „Iar fiii lui, jupan Ivașco vornic și Albul clucer, ei au dăruit-o sfintei mănăstiri Virăs pentru sulletele lor și pentru neamul lor”. *Ibidem*, veac. XVI, vol. VI, nr. 203, p. 187.

⁹⁴ Este din 27 august 1584. *Ibidem*, vol. V, nr. 183, p. 171–172.

⁹⁵ Este hrisovul citat aici în nota 93.

⁹⁶ Pentru frămîntările politice din această perioadă v. *Istoria Țării Românești, 1290–1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Ed. critică de C. Grecescu și Dan Simonescu, Buc., 1960, p. 100 și urm.; cf. N. Iorga, *Legăturile Principatelor Române cu Ardealul de la 1601 la 1699*, în „Studii și documente cu privire la Istoria Românilor”, vol. IV, Buc., 1902, p. CLXII și urm.; I. Lupaș, *Începutul domniei lui Matei Basarab și relațiunile lui cu Transilvania*, în „An. Acad. Rom., Mem. Sect. Ist., S. III”, Tom. XIII (1932), p. 347 și urm., și, firește, oricare din operele de sinteză asupra ist. României.

⁹⁷ Pentru aceasta mai pe larg în studiul nostru amintit.

⁹⁸ V. pentru toate „binefacerile” obștești ale lui Matei Basarab, precuvîntarea la *Antologhionul slovonesc*, tipărit la Cîmpulung în 1643. I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia Românească veche 1508–1830*, Tom. I, Buc., 1903, nr. 44, p. 129, 132. Între ele „zidirea a o mulțime de biserici”, întemeierea de tipografie, de „moară făcătoare de hirtie”, „telurite metale, aramă și fer”, „și alte prea frumoase lucruri”.

bune și de folos pe care urmășii și înaintașii lui⁹⁹, Matei puse capăt prin acțiunea sa și stării de decădere în care se zăbea, cum s-a văzut, mănăstirea Govora.

Avînd intenția de a dota țara cu tipografie și gîndind poate de la început a instala și aici una din tiparnițe, Matei vodă socoti ca o dată cu reparațiile ce-i vor fi trebuit la acea vreme întregii incinte a mănăstirii să-i refacă și vechea stare economică. Pustiită și sărăcită în zilele lui Șerban voievod, cînd jaful ce ea l-a suferit de la „unguri și de la lehi”, cum zice actul din 2 noiembrie 1635¹⁰⁰, care o lăsaseră fără nimic, mănăstirea își pierduse și averea. Se găsiseră destui apucători care se făcură cu hapca stăpîni pe satele, vecinii și țiganii mănăstirii¹⁰¹, ba chiar și unii dintre rumânii săi nu i se mai recunoscuseră rumâni¹⁰², și toate acestea pentru că, de la jaful din vremea lui Șerban și pînă la domnia lui Matei Basarab „nu a avut cine să îngrijească de dedinile sfintei mănăstiri”¹⁰³. Conducerea ei atît intrase în derută încît în multe acte se repetă¹⁰⁴ această

⁹⁹ Documentul din 6 ianuarie 1634, Arh. Stat. Buc., ms. 463, f. 118, 120, cf. și o altă copie în *ibidem*, ms. 234, f. 4-6. Cf. și V. Popp, care-l publică în a sa: *Dizertație despre tipografii*, Sibiu, 1838, p. 52-57, apud Dan Simonescu, *Viața literară și culturală a Mănăstirii Cămpulung (Muscel) în trecut. (Din trecutul cultural al Cămpulungului)*, Cămpulung-Muscel, 1926, p. 26, nota 1.

¹⁰⁰ Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Govora*, VII/13, orig. slav., hirtie, pecete timbrată.

¹⁰¹ *Ibidem*, XII/4, orig. rom., hirtie, pecete aplicată.

¹⁰² *Ibidem*, XII/13, în care, rumânii din Nănășești văzînd că „nu are cine să cerceteze de ei, s-au ridicat de au spus că sînt cnezi și s-au vîndut lui Manea logofăt de la Șirineasa”, cu ocina din sat cu tot. Iar după ce au luat banii, îndată au și fugit peste Dunăre.

¹⁰³ Hrisovul din 13 ianuarie 1637. *Ibidem*, XIII/11, orig. slav., hirtie, pecete timbrată.

¹⁰⁴ Așa, în actul din 23 octombrie 1634 (*Ibidem*, XIII/9, orig. slav., perg., pecete aplicată), în care se zice că mănăstirea „au rămas pustie și nu a fost cine să îngrijească de dedinile sfintei mănăstiri încă și pînă în vremea de acum”. Apoi în cel din 10 ianuarie 1635, (*Ibidem*, XII/4), în care se zice mai pe scurt: „căci n-au avut cine căuta, că au sărăcit mănăstirea”. Tot astfel, și în zapisul din 25 noiembrie 1635,

lipsă a unui cap care să țină în mînă cu energie administrarea bunurilor mănăstirii¹⁰⁵. Cum ne spune actul din 28 iunie 1634, Govora și-a ținut stăpînirile sale cu pace pînă la vremea cînd a ajuns la sărăcie, dar o dată ajunsă aici „nu au avut cine să îngrijească ocina mănăstirii, ci au cotropit boierii toate dedinile cu sila și cu înșelăciune”¹⁰⁶. Se arată deci clar căile pe care mănăstirea pustiită ajunsese și atît de săracă încît nu se mai putuse ridica atîta vreme.

Pentru refacerea ei și din punct de vedere material, mănăstirii îi trebuia, ceea ce e clar că nu avusese după Șerban vodă, o conducere energică, un egumen priceput, răzbatelnic și bun gospodar. Pentru împlinirea gîndurilor sale, Matei vodă găsi pe omul care-i trebuia, în persoana lui Meletie Mechedoneanul, pe care-l puse în fruntea mănăstirii. Despre el Matei Basarab are o părere foarte bună, căci, în actul prin care îl numește egumen al mănăstirii¹⁰⁷, domnul îl recomandă în termeni foarte elogioși. După ce ne spune că Govora, „zidită de străbunii și moșii noștri” a „ajuns vreme de au sărăcit și toate satele i s-au spart și s-au risipit printr-alte părți și prin alte țări de mai nainte vreme” și după ce „cinstitul împărat . . . m-au dăruit cu stăpînirea Țării Rumânești”, Matei ne spune că „Domnia mea

(*Ibidem*, XIII/10, orig. rom., hirtie, patru peceti inelare aplicate), unde se spune: „Iar de la o sumă de vreme mănăstirea s-a pustiit și n-a avut cine căuta de moșii”.

¹⁰⁵ Dacă aproape imediat după jefuirea mănăstirii, în 1611, cunoaștem din cele două acte date, unul la 5 mai și altul la 18 octombrie, acest an, pe un Eftimie ca egumen al mănăstirii, după această dată, puținele acte ale Govorei, de care am vorbit, din vremea întunecată pentru viața ei de pînă la Matei Basarab, nu ne mai amintesc pe nici un alt egumen sau locțiitor.

¹⁰⁶ Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Govora*, VII/12, orig. slav., hirtie, pecete timbrată.

¹⁰⁷ Actul citat din 6 ianuarie 1634.

Fig. 7. Intrarea în mănăstire cu turnul clopotniță.

văzind pre acest preacuvios bărbat și vrednic Meletie Machidoneanul, i-am dat lui oceașă sfântă mănăstire care scrie mai sus, ca să fie năstavnîc păzitoriu și ocîrmuitoriu sfintei mănăstiri¹⁰⁸.

Și, mai departe mai adaugă el, „domniia mea am așezat așa și am dăruit acestui cuvios bărbat vreadnic Meletie Machidoneanul ca să fie igumen într-această sfântă mănăstire Govora pînă la moartea lui¹⁰⁹. (Subl. ns.).

Toată această „socotînță și tocmeală” a făcut-o domnul „în ziua de Blagoiavlenie”, adică de Bobotează, „înaintea a tot săborul și arhiepiscopului nostru chiriu, chir Grigorie mitropolitul și a lui Theofil episcopul Râmnicului și Efrem episcopul Buzăului și alți episcopi și a tuturor egumenilor de pre la toate mănăstirile din hotarale țării noastre și înaintea tuturor cinștiilor boiari ai domniei mele¹¹⁰. E vorba deci de un adevărat hrisov solemn care ne arată că faptele conținute de el prilejuiseră o ședință de divan de zile mari, care, firește avusese la bază în primul rînd considerația ce se acorda nou înscăunatului egumen. Dar cine era acest Meletie de se bucura de atîta vază astfel mărturisită de conducerea țării, cu prilejul instalării lui ca egumen la Govora?

Am arătat cu alt prilej ce putem și deocamdată despre Meletie Machedoneanul¹¹¹.

De felul lui, Meletie era străin de țară. Ne-o arată chiar numele și ne-o spune și el singur. Zicîndu-și „Machidoneanul” ne lasă să înțelegem că de origină el e din Macedonia, iar în cîteva rînduri autobiografice pe care le scrie în predoslovia *Psaltirei* din 1637, tipărită la Mănăstirea Govora, el ne spune că e tipograf, cum ne spune și

actul din 6 ianuarie 1634, și că a învățat a tipări „deoarece m-am aprins de dragostea pentru acest meșteșug al tipografiei cînd am primit haina călugărească în sfîntul munte al Atonului în marea lavră bulgărească numită mănăstirea Zugraf¹¹². Era deci un balcanic, dar în Țara Românească el n-a venit direct din părțile de unde era de origină, ci din părțile Kievului unde probabil că ajunsese, poate din cauza prigoanei din Balcani, dar poate și atras, ca și alții, de dezvoltarea pe care o luase aici meșteșugul tiparului, pe care el zice că-l îndrăgise, prin rodnică activitate tipografică a aceluia care, os de domn moldovean fiind, Petru Movilă, îmbrăcase haina de mitropolit la Kiev, unde a păstorit cu cinste și demnitate¹¹³.

Ne informează despre acest lucru Matei vodă Basarab, care zice despre Meletie că e „venit din țările rusești¹¹⁴, dar și alte izvoare care îl cunosc și sub porecla de „Rusul¹¹⁵, cu toate că nu era rus, cum s-a putut vedea din spusese lui proprii. Cei care i-au zis așa, probabil că nu cunoșteau originea lui, ci știau numai de unde venise în țară, și atunci, evident, au legat această venire a lui aici din părțile rusești de aceea a originii, zicîndu-i astfel „Rusul”.

¹¹² I. Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, Tom. I, București, 1903, p. 105, 106; cf. și p. 534, 535.

¹¹³ Vezi pentru el P. P. Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines*, Paris, 1926, 97 p. La p. 93 și bibliografie asupra lui Petru Movilă.

¹¹⁴ Dan Simonescu și D. P. Bogdan, *Inceputurile culturale ale domniei lui Matei Basarab*, București, 1939, p. 10, 14. Cf. și Dan Simonescu, *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, Câmpulung-Muscel, 1926, p. 25.

¹¹⁵ Așa, într-un zapis din 10 mai 1638 apare ca „părintele egumenul de la Govora anume Melentie Rusul”, Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Cozia*, XLVIII/12. Orig. rom., hirtie. Un egumen „Russul” la Govora și la 26 aprilie 1647. Arh. Stat. Buc., *Mitropolia Țării Românești CXLIV/28*. Orig. rom., hirtie.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*, hrisovul din 6 ianuarie 1634, citat.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ Vezi studiul nostru amintit.

Fig. 8. Biserica văzută dinspre nord-vest.

Cînd a venit „Meletie Machidoneanul tipografu” la noi în țară din părțile rusești nu se știe pînă astăzi, fiindcă nici un izvor dintre cele puține pe care le avem și ne dau informații în legătură cu el nu ne-o spune. Hrisovul din 6 ianuarie 1634 prin care Matei Basarab îi încredința egumenia mănăstirii Govora este prima mărturie sigură că Meletie se afla acum aici, dar, în același timp, el este și dovada că venirea lui în Țara Românească a avut loc înainte de 1634, din moment ce la această dată el ajunsese destul de cunoscut pentru ca chiar domnia să-i încredințeze o astfel de funcție.

Cum s-a făcut Meletie cunoscut lui Matei Basarab și prin ce merite a cîștigat el aprecierile atât de măgulitoare din partea domnului, pe care ni le arată hrisovul amintit, ca și prețuirea care i-a adus numirea în fruntea mănăstirii, toate acestea le aflăm din predosloviea Evhologhionului sau Molitvenicului tipărit în tiparnița de la mănăstirea Cimpulung în 1635¹¹⁶.

Matei vodă zice în această predoslovie că „am văzut cum că în întreaga mea țară e foamete și sete, nu însă de piine și de apă, ci... de vădită hrană și adăpare sufletească”. Din această cauză „nu puțin m-am mîhnit, văzînd că nu este nicăieri o astfel de hrană”. Foametea de care vorbește i s-a arătat că provine „din pricina împuținării sfintelor cărți”, împuținare provocată și ea de deseale „năvăliri și impresurări ale diferitelor popoare, ale necre-

dincioșilor și chiar ale unor credincioși, în diferite vremuri... (cînd)... s-a întîmplat să fie și prădarea sfintelor biserici.” Spre a înlătura foamea de care vorbește, mai ales că „și cîțiva dintre boierii noștri, de bun neam” au arătat aceeași rîvnă ca a lui, domnul se gîndi să curme răul sărăciei de cărți care o provocase și să facă tipografie în țară. Hotărîrea o dată luată apărură însă marea nedumerire: „Cum și ce să facem”, pentru punerea hotărîrii în practică. Și iată că „Ni s-a arătat nouă un bărbat străin, cuviosul eromonah anume Meletie Macedoneanul, venit din țările rusești, care ne-a și grăit: văzînd lucrul tipograficesc și luînd știre întocmai despre valoare am venit a vă vesti dacă vă va fi plăcut”¹¹⁷. Acestea sînt deci împrejurările în care Meletie s-a făcut cunoscut lui Matei vodă. El era, cum reiese de aici, în țară, atunci cînd domnului i-a venit gîndul să înființeze tipografie. Auzînd de acest gînd al domnului și de „nedumerirea” privind modul cum va face spre a o aduce, el fiind tipograf, deci cunoscător, s-a prezentat voievodului, sau i-a fost prezentat de vreunul dintre boierii care împărtășeau ideea domnului, spre a ajuta cu sfatul și cu fapta la realizarea voinței domnești.

După ce s-a sfătuit cu un oarecare tovarăș al lui, ieromonahul Nectarie Pelagonianul, el primi să se ducă după tiparnița în Rusia Mică, la Kiev, însoțit de Nectarie și de omul domnului, de Ștefan „numit sprinten la mers” și, înarmat cu scrisori de la Matei vodă către Petru Movilă „și către județ și ceilalți conducători ai acelei cetăți”, dar și

¹¹⁶ Predosloviea la Dan Simonescu și D. P. Bogdan, op. cit., p. 9-12 (trad. la p. 13-16).

¹¹⁷ Ibidem, p. 10, 14.

Fig. 9. Document din 23 oct. 1634 de la Matei Basarab.

cu daruri pentru ei și cu prețul mărfii ce avea să cumpere, porni la drum. Învingând toate greutățile, nu după mult timp, Meletie se întoarce cu tiparnița „întreagă, desăvirșită, cu litere de cinci feluri” și cu „tipograf iscusit... anume Timotei și cu alții”,¹¹⁸ și astfel câștigă merite deosebite în ochii domnului, merite care se cereau a fi răsplătite. Și au și fost, căci ce altceva i-a adus egumenia Govorei?

Dar ca să afle de gândul domnului sau să fie adus la domn pentru a ajuta la rezolvarea problemei care se ridica cu aducerea tiparniței, Meletie trebuia să se afle aici în țară undeva, în împrejurări legate de mediul căruia îi aparținea și în care s-ar fi putut face cunoscut că știe și meșteșugul tiparului, ca zvonul despre el să poată ajunge și la domnie. În studiul nostru amintit¹¹⁹, am presupus – și sînt toate șansele de a fi adevărat – că Meletie Macedoneanul tipograful s-ar putea să fie același cu Melentie, egumenul de la mănăstirea Dealul, care apare aici pentru prima dată la 17 iunie 1631¹²⁰ și dispăre repede după 28 ianuarie 1632¹²¹, pentru ca la 15 martie 1633¹²² să întâlnească în locu-i pe arhimandritul Ignatie. Dacă e așa, atunci Meletie tipograful trebuie să venise în țară prin 1630–1631.

Călătoria la Kiev pentru achiziționarea tiparniței Meletie Macedoneanul trebuie să a făcut-o după 10 martie 1633 iar întoarcerea cu cumpărătura va fi avut loc în toamna acestui an¹²³, când și domnul Matei se va fi întors din campania de la Camenița în care îl însoțise pe Abaza pașa¹²⁴. Tot la sfîrșitul acestui an, ca o răsplată desigur a lucrului bine îndeplinit, Matei îl va fi numit ca egumen, și nu la 6 ianuarie 1634, când va fi fost numai întărirea oficială, căci altfel cum ar fi putut să se spună în acest hrisov că a venit părintele Meletie să ceară scutire pentru slobozia ce înființase în satul Govora, după ce strînsese, cu multă osteneală pe foștii rumâni fugiți din satele mănăstirii și alți oameni lăturași¹²⁵? Dacă numirea lui s-ar fi făcut acum la 6 ianuarie 1634 și nu înainte, atunci el n-ar fi avut timpul să-i strîngă pe aceștia și nici să cunoască problemele mănăstirii. În același sens vine să întărească ideea numirii lui Meletie, încă anterior datei de 6 ianuarie 1634, și altă afirmație a domnului făcută în același hrisov și anume, el zice că după ce „cinstitul împărat... m-au dăruit cu stăpînirea Țării Românești” după aceasta „domnia mea văzînd pe acest preacuvios bărbat... Meletie Machidoneanul, i-am dat lui această mănăstire” Govora să-i fie nastavnic și ocîrmuitoriu¹²⁶. Or cu domnia, „cinstitul împărat” nu l-a dăruit pe Matei decît în februarie 1633. La 3 februarie 1633 era îmbrăcat cu caftan și la 18 februarie pleca din Țarigrad¹²⁷. Pasajul acesta din hrisov ne duce deci, pentru numirea lui ca egumen, tot la anul 1633, sau în orice caz la o dată anterioară lui 6 ianuarie 1634, când Meletie și începuse a apăra interesele mănăstirii, lucru pe care, ca să-l poată îndeplini, trebuia să fi dispus de un timp oarecare, oricît de scurt ar fi fost el, pentru a se edifica, cel puțin, asupra tuturor treburilor mănăstirii.

Dar, indiferent de toate acestea, ce trebuie subliniat este faptul că, ajuns egumen al Govorei, Meletie, chiar de la început se dovedește că merită din plin cuvintele elogiatoare cu care-l aprecia Matei Basarab. Ca nimeni altul înaintea lui, el porni numaidecît după ce fu numit ca egumen la redresarea vieții materiale a mănăstirii. Aceasta avea nevoie de vechea-i avere și pentru motivul că, instalarea aici, chiar de la aducere – așa cum credem noi – și a unei tipografii¹²⁸, care lucra o vreme paralel cu cea

asezată la Cîmpulung¹²⁹, cheltuiala nu era puțină și nici întreținerea ușoară. Împrejurările anterioare, cum am văzut, făcuseră ca toate satele mănăstirii să se spargă și să se risipească în toate părțile, ba și printr-alte țări, altele fuseseră cîmpite etc., ceea ce provoca o foarte mare îngreunare pentru încercarea de adunare a ceea ce era așa de răvășit.

Meletie, egumenul tipograf, începu întii cu ce era mai aproape de mănăstire, cu satul Govora. Se nevoi cu mare osteneală și adună pe unii din rumânii fugiți din satul Glodul și din alte sate ale mănăstirii, cum erau: Birseștii, Ivăneștii, Mihăieștii, Năneștii¹³⁰ și Stoiceanii, și-i aduse pe moșia satului Govora. La ei aduse și „oameni lăturași dintr-alte părți și ciți au vrut” să vină să se așeze în acest sat.

După aceea merse la domnie de ceru și obținut regim de slobozie pentru noul sat încheiat la stăruințele sale. Locuitorii lui vor fi de acum „în pace și slobozi de bir și de miiare cu ciară și de dijme și de fin și de bou și de cal domnesc și de oaie seacă și de zeciuială și de oerit și dijmarit de stupi și de rămători și de vinărici și de magle și cheltuiala ocnelor și de împrumutări și de cai de olac și de podoabe și de toate mîncăturile cite sînt preste an” în țară. În schimb locuitorii satului trebuiau să fie mănăstirii de folosință și de ajutor¹³¹.

După ce asigură astfel mina de lucru care să muncească oricînd și la orice folosință pentru mănăstire, avantajoasă și prin aceea că satul era foarte aproape de mănăstire în vale mai jos de ea, egumenul Meletie trecu mai departe. Luînd din scurt situația și a altor moșii ale mănăstirii el continuă imediat cu Năneștii, una dintre cele mai vechi proprietăți ale Govorei. Ea îi fusese miluită de „Radul vod(ă) fiul lui Vlad voevoda” adică de Radu cel Mare¹³², fiul lui Vlad Călugărul¹³³, și fiindcă se crede că el a fost primul ctitor al Govorei se zice în actul care ne vorbește de acest nou caz ce trecea la rînd în activitatea gospodărească cu care debutează Meletie ca egumen la Govora, că mănăstirea îl stăpînea „de începutul mănăstirii”¹³⁴, cu toate că „începutul” ei era mult mai vechi decît domnia lui Radu cel Mare¹³⁵. Dar în timpul lui Leon

asa de departe de locul unde se instalase tipografia, în loc să fie folosit la acest meșteșug care, pentru început n-avea ca specialiști decît pe cei veniți o dată cu ea în țară? Domnul o adusesse pentru a o face să lucreze cu toate forțele, ba chiar să creeze și alți tipografi. Cum era să renunțe la cunoștințele lui Meletie în lucrul tipograficesc și să nu-l folosească de la început, cînd îl aprecia așa de mult? Atil îi prețuiaște priceperea de tipograf încît înființă aici o școală de tipografi pe care o pune sub conducerea lui, (V. studiul nostru amintit). iar în hrisovul din 1634 îi zice „tipograful”. Ce fel de tipograf ar mai fi fost el la această dată dacă nu mai lucra și era numai egumen la Govora? Credem că tocmai fiindcă avea aici chiar tipografie, se sublinia această calitate. Și apoi, cum s-ar mai fi numit răsplată pentru Meletie, că adusesse tiparnița, învingînd greutățile, dacă în țară, în loc să-i fie pus conducător, sau măcar să lucreze la ea, el era aruncat la așa distanță de locul instalării ei, de Cîmpulung? Numai aruncîndu-i nu s-ar fi chemat acest lucru din partea domnului pentru strădania celui care îl slujise cu credință și, se cunoaște bine, Matei vodă știa să răsplătească slujba făcută cu credință. Pe urmă, față de materialul bogat cu care se întorsesse Meletie, mănăstirea Cîmpulung n-ar fi fost în stare să-l primească pe tot, fiindcă tocmai în 1635 ea intrase în reconstrucție, cum ne-o spune un document al lui Matei Basarab din 10 aprilie 1647. Acad. R.S.R., ms. 3683, f. 15–20 și pachet IV/159; cf. și Dan Simonescu, *Viața literară și culturală a mănăstirii Cîmpulung*, Buc., 1926, p. 63–68. Pasaj din el și la p. 9 și 10.

¹²⁹ V. tipăriturile ieșite din cele două teascuri în vremea lui Matei Basarab, în I. Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, 1508–1830, tom. I, Buc., 1903, p. 102 sq. și 529 sq.

¹³⁰ Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 118 v–120. Documentul din 6 ianuarie 1634.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² Afirmația nu-i adevărată, nu Radu cel Mare a făcut această dănie mănăstirii Govora, ci tatăl său. O spune el singur în hrisovul din 1 august 1496 în care îi întărește între altele „Năneștii și cu morile la Gura Topolovului, pentru că le sînt (călugărilor) cumpărate de părintele domniei mele”. *Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom.*, vol. I, Buc., 1966, nr. 268, p. 433, 435.

¹³³ Că el dăruiește mănăstirii Govora satul, vezi actul pe care-l dă mănăstirii la 11 septembrie 1489, (*Ibidem*, nr. 220, p. 352–353), în care Vlad Călugărul zice că-i dă ei și egumenului Dorotei, cu frații care trăiesc în mănăstire, „să le fie în stăpînire satul de la Gura Topolovului în Năneștii, partea lui Bilă... pentru că a cumpărat-o domnia mea... pentru 1400 de aspri”.

¹³⁴ Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Govora*, VII/11. Orig. rom., hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 138; ms. nr. 447, f. 166 v–167; ms. nr. 463, f. 152.

¹³⁵ V. studiul nostru amintit.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ V. studiul nostru.

¹²⁰ *Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom.*, volum XXIII, Buc., 1969, nr. 247, p. 397.

¹²¹ *Ibidem*, nr. 321, p. 506, cu numele Melintie. Dar numele nu e un impediment căci Melintie e deformarea numelui Meletie, ca de altfel și forma Melentie.

¹²² Arh. Stat. Buc., *Mănăstirea Dealul*, XXII/10.

¹²³ V. studiul nostru, amintit.

¹²⁴ *Istoria Țării Românești, 1290 la 1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. critică de C. Grecescu și Dan Simonescu, Buc., 1960, p. 105–106. La 6 noiembrie 1633 Matei era din nou acasă.

¹²⁵ V. acest hrisov la locul citat.

¹²⁶ Arh. Stat. Buc., ms. nr. 463, f. 118v–120. O altă copie a hrisovului și în ms. nr. 234, f. 4–6.

¹²⁷ După alte 20 de zile, la 10 martie 1633, Matei intra în scaun în București. Vezi *Letopisețul Cantacuzinesc* citat, p. 103–105.

¹²⁸ Dacă n-ar fi așa, atunci ce sens ar fi avut ca Matei vodă să trimită un tipograf de meserie, și care tocmai el adusesse tiparnița,

vodă¹³⁶, fiul lui Ștefan vodă, Vladul marele logofăt, care e desigur Vlad marele logofăt Rudeanu¹³⁷ a făcut schimb de moșii cu Govora, dînd mănăstirii satul Buneștii și luînd satul Nănășeștii¹³⁸. Schimbul însă, călugării l-au acceptat de sila ce le-a făcut-o marele logofăt, căruia ei nu i-au putut face nici o opunere. Meletie aflînd acum în ce condiții se făcuse schimbul, și bucurîndu-se de trecere la domnie, adică dispunînd mănăstirea de data aceasta de mai multă putere, se duse și reclamă fapta Rudeanului domnului. Se deschise astfel proces cu fiii lui Vlad Rudeanu, cu Andrei spătarul și cu Chirca spătarul. Judecata voievodului, făcută „pre lege dreapt(ă) și pre pravili”, hotărî la 11 ianuarie 1634, „să fie acestu satu Nănășeștie iar ai sfintei mănăstiri, cum i-au închinat acei domne bătrăni, și să-ș(i) ia Andrei spăt(ar) și Chirca spăt(ar) satul Buneșt(i), iar cu satul Nănășeștie nemic treab(ă) să naib(ă). Numai să aib(ă) a țăné den noúo părți de ocin(ă) jum(ă)tate dentr-o parte, iar 8 părți și jum(ă)tate să le țai mănăstir(ea)”¹³⁹.

Pornit pe bună treabă Meletie egumenul obținu tot acum și alegerea, hotărnicirea, părților mănăstirii de cele ale Rudenilor și domnul le atrage atenția boierilor din Vlădeni, care o vor face, să treacă la alegere îndată ce vor vedea hrisovul prin care consfințea el cîștigarea procesului acestuia de către mănăstire¹⁴⁰.

Judecata pentru stăpînirea Nănășeștilor n-a fost însă încheiată o dată cu emiterea hrisovului din 11 ianuarie 1634, fără altă bătaie de cap. Lucrurile erau mai complicate și, la 28 iunie 1634, Matei vodă Basarab dă un nou hrisov¹⁴¹ pentru disputa iscată între mănăstire, reprezentată prin egumenul ei Meletie, și Andrei spătarul, fiul lui Vlad logofătul, singur de data aceasta, fără fratele său Chirca spătarul. Noul hrisov ne dezvăluie și alte aspecte asupra stării lucrurilor privind această pricină pe care-și baza noile pretenții Andrei Rudeanu spătarul.

Mănăstirea Govora stăpînise satul Nănășeștii, „care este la gura Topolovului, tot satul cu toți vecinii și cu moara . . . și cu tot venitul”¹⁴², sat „cumpărat de răposatul cneaz¹⁴³ Vladul voevod și de fiul lui Radul voevod și dat la această sfîntă mănăstire . . . pentru că acești cnezi . . . au făcut această sfîntă mănăstire din temelii ei”¹⁴⁴, cu bună pace multă vreme, de atunci încoace, „pînă a ajuns la sărăcie și nu a avut cine să îngrijească de ocinile” ei, din care pricină „au cotropit boierii toate dedinile cu sila și cu înșelăciune”¹⁴⁵. Acum, în această vreme de mare neajungere pentru mănăstire, a profitat și un anume Manea logofătul care a luat „o parte din satul Nănășeștii cu înșelăciune”¹⁴⁶. Manea știind cum l-a luat și ca să se piardă urma faptei sale, a vîndut această parte din sat lui Vladul logofăt Rudeanul. Un alt hrisov al lui Matei vodă, din 2 noiembrie 1635¹⁴⁷, ne lămurește și cînd dar și cum, a putut face Manea logofătul această ispravă. El zice că după ce „răposatul Vlad voevod și copilul său

Radul voevod” au dat satul Nănășeștii miluire mănăstirii Govora, i-au tot fost satul și vecinii în bună pace. Dar, „în zilele răposatului Șerban voevod, sfînta mănăstire Govora, a rămas pustie și fără nimic de jaful ce l-a avut de la unguri și de la lehi și n-a avut pe cineva care să vadă” de ea. Vecinii din satul Nănășești, „văzînd ei cum că nu are cine să cerceteze de ei, s-au ridicat de au spus cum că sînt cnezi și s-au vîndut lui Manea logofăt de la Șirineasa și cu ocina din satul Nănășești, fără știrea mănăstirii”. Cum au luat însă banii de la Manea logofătul, ei îndată au și fugit peste Dunăre „ca niște înșelători”. Manea, probabil, spre a nu rămîne chiar de tot tras pe sfoară, dar mai ales pentru că se vedea că pentru a-i stăpîni trebuia să te bucuri de altă putere și autoritate decît aceea de care dispunea el, s-a ridicat și el, repede după fuga lor, „de a vîndut, ocină și vecini, lui Vladul logofăt de la Ruda, iarăși fără știrea mănăstirii”, firește. Apoi Vladul logofătul Rudeanul „i-a închinat mănăstirii lui de la Flămînda”¹⁴⁸.

Cum a intrat însă cu stăpînirea în Nănășești Vladul logofătul, ne spune mai departe hrisovul din 8 iunie 1634, el a cotropit tot satul, mănăstirea rămînînd „fără dedine, pentru că nu a avut ctitori să vadă”¹⁴⁹ de ea și, adăugăm noi și pentru că nimeni din mănăstire nu s-a aflat atît de destoinic să pornească acțiunea de redresare și de refacere a ei după prădăciunea ungarilor lui Gabriel Báthory.

REZUMATE

1634 (7143) octombrie 23, București (fig. 9). Matei voevod întărește mănăstirii Govora, egumenului Meletie Macedoneanul și călugărilor, jumătate din satele Cerneți, Balotești, Curiați, Medvejdea tot și Malovățul tot, cu vecinii din toate, și 6 sâlășe de țigani, dăruiti de Udriște din Drăgoești și soția lui Sora, în zilele lui Mihnea vodă, cotropite de Radu clucer Buzescu și Tudosie spătar pentru că mănăstirea rămăsese pustie în vremea lui Șerban voevod și n-a fost cine să îngrijească de dedinele ei. Egumenul Meletie se judecă cu cotropitorii care pierd, mărțurisind pentru mănăstire și stolniceasa Sima. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XVII/9. Orig. slav hirtie).

1635 (7144) noiembrie 2 (fig. 5). Matei Basarab voevod întărește mănăstirii Govora, egumenului Meletie și călugărilor ocina cu vecini din satul Nănășești, care s-au vîndut lui Manea log., dar fusese danie mănăstirii de la Vlad voevod și copilul său Radu voevod. În vremea lui Șerban voevod, cînd mănăstirea rămăsese pustie în urma jafului ungarilor și lehilor, rumânii se vînduseră lui Manea log. din Șirineasa și apoi fugiseră peste Dunăre (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, VII/13. Orig. slav hirtie).

1635 (7144) noiembrie 25 (fig. 2). Zapisul lui Preda spătar, fiul lui Tudosie log. nepot Predii ban Buzescul din Cepturoaia, către mănăstirea Govora, pentru stăpînirile ei în Balotești și în Cerneți, danie de la Udriște post. din Drăgoești și copilul său Radu voevod. Pustiindu-se mănăstirea și necăutînd nimeni de moșiile ei, tatăl său, Tudosie banul, întorcîndu-se din pribegie, a vîndut tot satul Balotești lui Giurca log. din Medvejde, neștiind că jumătate de sat e al mănăstirii. Egumenul Meletie ridicînd piră la Matei vodă, ei se tocmesc a Preda spătar să dea partea ce are în Cerneți mănăstirii pentru partea ei din Balotești (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/10. Orig. rom. hirtie).

1636 (7144) aprilie 20, București (fig. 6). Matei Basarab voevod întărește mănăstirii Govora, egumenului Meletie Macedoneanul și călugărilor satul Glodul, care e aproape și în jurul mănăstirii, scutindu-l de toate slujbele și mîncăturile de peste an (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XXV/18. Orig. slav. perg.).

1636 (7142) iunie 28, București (fig. 4). Matei voevod întărește mănăstirii Govora, egumenului Meletie Macedoneanul și călugărilor, satul Nănășeștii din jud. Argeș, la gura Topolovului, cumpărat și dat mănăstirii de răposatul „cneaz” Vlad voevod și fiul său Radu voevod, care au făcut mănăstirea „din temelii ei”. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, VII/12).

1637 (7145) ianuarie 13, Buc. (fig. 3). Matei Basarab voevod întărește mănăstirii Govora, egumenului Meletie și călugărilor, a patra parte din Cerneți, cu vecinii, a lui Preda spătar, fiul lui Tudosie log., nepot lui Preda ban Buzescul din Cepturoaia, dată mănăstirii de Preda spătar, în locul ocinei din Balotești, pe care mănăstirea o avea de la Udriște post. din Drăgoești și jupîneasa lui Sora. Mănăstirea rămînînd pustie și săracă în zilele lui Șerban vodă, tatăl Predii, Tudosie log., care stăpînea, după moartea lui Preda ban Buzescul, partea acestuia din Balotești, a vîndut, în domnia lui Leon vodă, tot satul Balotești, lui Giurcă post. din Medvejdea. Egumenul Meletie ridică piră la Matei vodă pentru reaua vînzare și cîștigă. Prin tocmeală cu Preda spătar mănăstirea ia ocina din Cerneți a lui Preda spătar în schimbul ocinei din Balotești ce-i fusese luată și vîndută în silnicie de tatăl acestuia. (Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, XIII/11. Orig. slav hirtie).

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Ibidem, VII/12.

¹³⁶ Din domnia lui nu ni s-a păstrat nici un document referitor la mănăstirea Govora.

¹³⁷ El a fost mare logofăt în timpul lui Leon vodă între 8 ianuarie 1630 (Doc. Rom. Hist., B. Țara Rom., vol. XXIII, Buc., 1969, nr. 8, p. 6, 7) și pînă la 12 august 1630 (Ibidem, nr. 141, p. 245–248, cînd i se dă hrisov). Cf. și *Lista dregătorilor din statul domnesc al Țării Românești în secolele XV–XVII*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. IV, Buc., 1960, p. 570, col. I. Insemnează deci că schimbul de care se amintește în act, nu s-a putut face decît după 8 ianuarie 1630, dar înainte de 12 august 1630.

¹³⁸ Vezi mai sus trimiterea din nota 134.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ Arh. Stat. Buc., Mănăstirea Govora, VII/12. Orig. slav, hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 139–140 (cu iunie 25); ms. nr. 447, f. 167–168; ms. nr. 463, f. 148–149.

¹⁴² Ibidem.

¹⁴³ Așa se zice în act, în loc de domn, termen puțin uzitat în cancelariile noastre pentru voievodul țării, ca să nu zicem că nu era folosit.

¹⁴⁴ Greșit, nu ei au făcut Govora din temelii ei. Radu vodă cel Mare doar a preînnoit-o sau a refăcut-o.

¹⁴⁵ Ibidem, hrisovul din nota 141.

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Ibidem, VII/13. Orig. slav, hirtie. Cf. copie în ms. nr. 234, f. 140v–142; ms. nr. 447, f. 168v–169; ms. nr. 463, f. 149v–150.